

CIMITIRUL HALLSTATTIAN DELA STOICANI

În anul 1946, cu ocazia sondajului de pe Cetățuia dela Stoicani, s'a identificat la Stoicani un cimitir hallstattian, care se află la 150 m Vest de Cetățuie, pe locul numit Dealul de pe râpă (fig. 1). În acest loc, terenul cuprins între două văi este în pantă ușoară spre Est și Nord.

La capătul estic al acestei forme de teren (fig. 2), înainte de cel de al doilea război mondial, cu ocazia construcției unei case, s'a săpat o groapă mare de formă ovală, până la adâncimea de 1,30 m. Cu prilejul acestei săpături s'au descoperit câteva schelete de oameni, a căror poziție nu a putut fi determinată. Din inventarul mormintelor a fost salvat numai un fragment dintr'o ceașcă cu toartă supraînălțată, fragment care în 1946 a intrat în posesia Muzeului Național de Antichități.

În primăvara anului 1948, cu ocazia lucrărilor agricole pe terenul din spatele casei, s'a mai găsit un schelet, care ar fi zăcut la cca 20 cm adâncime. Tot în această regiune, au mai fost scoase de fierul plugului încă câteva schelete, ale căror oase se aflau risipite la suprafața solului. Din inventarul unui mormânt făcea parte, probabil, și o cutie de gresie, care s'a găsit tot la suprafață.

În anul 1948, s'a efectuat un sondaj de cca 150 m². Pentru acest sondaj s'a ales porțiunea de teren dela Est de casă, deoarece aici se afla groapa, din care mai fuseseră scoase câteva schelete. În afară de aceasta, în malul gropii se vedeau destul de limpede oasele unui alt schelet.

Cu prilejul sondajului din anul 1948 s'au descoperit 8 morminte de înhumatie la adâncimi mici, care variau între 0,27 m și 0,65 m. Dintre aceste morminte, două erau de copii, iar restul de adolescenți și oameni maturi. După elementele de inventar descoperite în unele din aceste morminte, s'a putut deduce că cimitirul dela Stoicani poate fi datat într'o fază

dela sfârșitul primei epoci a Fierului, care poate fi plasată în intervalul de timp dela 700—500 în. e. n. ¹

Primele săpături mai mari s'au făcut în 1949. Cu acest prilej s'au săpat aproape 1000 m², descoperindu-se 47 morminte de înhumatie ², la

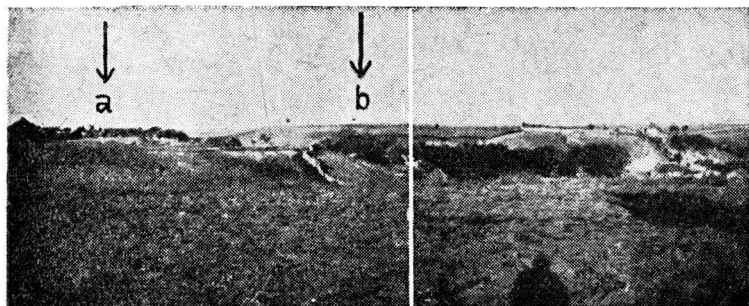

Fig. 1. — Vederea generală a capătului de Est al cimitirului hallstattian (a) și a Cetățuiei (b), din spre Sud.

adâncimi care variau între 0,28 m și 1,40 m. Prin aceste săpături s'a delimitat capătul de Est al cimitirului și s'a încercat delimitarea lui spre Vest.

Porțiunea de teren la Est și imediat la Vest de casă a fost cercetată prin numeroase casete și șanțuri, despărțite prin pereți groși de maximum 0,30m. În sectorul vestic al cimitirului s'au săpat șanțuri mai înguste, între care s'au lăsat pereți despărțitori de 0,30 m până la 0,50 m. Deci ambele sectoare ale cimitirului pot fi socotite, de fapt, ca cercetate în întregime, deoarece porțiunile nesăpate sunt foarte mici și în niciun caz nu pot conține morminte, care să lipsească din planul general al cimitirului.

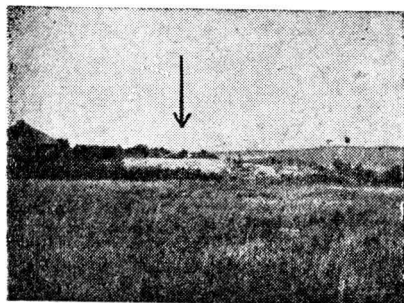

Fig. 2. — Capătul de Est al cimitirului hallstattian.

Din punct de vedere pedologic, pe acest loc se întâlnește un cernoziom format pe un nisip consolidat, care este

¹ „Studii“, II 1949, 1, p. 104 și „Studii și Cercetări de Istorie Veche“ I, 1950, p. 63.

² În raportul preliminar din 1945 s'au menționat numai 46 morminte; „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, 1, 1950, I, p. 63.

un lut fin nisipos³. Sub solul vegetal actual, urmează un strat de tranziție spre stratul albicios cu concrețiuni de carbonat de calciu (fig. 3).

În sectorul estic al cimitirului, grosimea solului vegetal variază între 0,15 m și 0,20 m. La baza acestui sol s'au găsit cele mai multe fragmente ceramice caracteristice culturii Usatovo, ca și unele topoare de piatră și oase de animale, care aparțin aceleiași culturi. Sub acest sol, care pe alocuri a fost îndepărtat cu ocazia lucrărilor agricole, urmează depunerea de tranziție, groasă de 0,30 m până la 0,35 m, de aspect măzăros și de culoare gălbui-cafenie, care se sapă ușor. În această depunere s'au găsit rareori fragmente ceramice hallstattiene, de obicei din străchini și vase decorate cu brăuri alveolare, care provin probabil dela unele morminte hallstattiene deranjate cu ocazia săpării gropilor pentru plantatul pomilor. Sub această depunere, urmează stratul galben cu concrețiuni calcaroase, în care s'au găsit fragmente ceramice hallstattiene foarte rare.

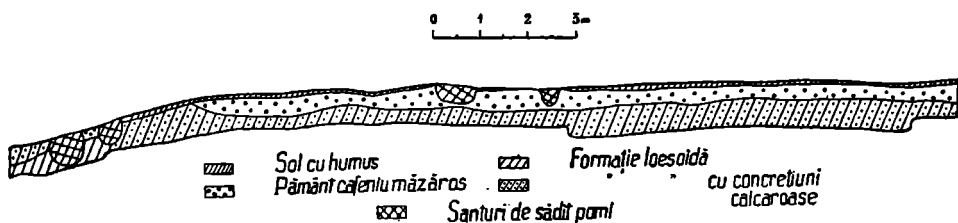

Fig. 3. — Stoicani 1949. Cimitir hallstattiian. Profilul din spre Sud al șanțului II și din dreptul mormintelor Nr. 9, 17, 10.

Scheletele sunt situate atât în depunerea de concrețiuni calcaroase, cât și în aceea de tranziție cu aspect măzăros. Adâncimea mormintelor variază datorită și faptului că în unele locuri solul vegetal actual a fost îndepărtat cu totul. Numai în puține cazuri s'au putut observa gropile mormintelor. Este de presupus că vechiul sol dela baza căruia au fost săpate gropile mormintelor s'a spălat cu vremea, din cauza șuvoaielor și apelor de ploaie, ne mai rămânând din el decât o porțiune mai mult sau mai puțin redusă deasupra fundului gropilor mormintelor. Tot așa s'ar explica, eventual, fărâmară și împrăștierea unora dintre vase, așezate mai sus de nivelul scheletelor, dacă bine înțeles nu au fost deranjate prin săpare de gropi ulterioare, rămânând acoperite cu o pătură mai subțire de pământ. Unele din aceste vase au fost atinse de lucrările agricole și răvășite.

În genere, fragmentele ceramice hallstattiene sunt destul de rare în cuprinsul cimitirului. Ele se găsesc în preajma mormintelor și mai sus de

³ Examenul macroscopic al probelor de pământ s'a făcut de către Institutul Agr o tehnic din Iași.

nivelul unde sunt situate scheletele. Numai în două gropi moderne, din apropierea mormintelor Nr. 19 și 20, se întâlnesc și mai jos de nivelul scheletelor, alături de fragmente ceramice, oase de animale, cenușă, arsură și bucăți mici de cărbune dintr'o perioadă recentă. Gropile acestea pătrund în depunerea galbenă cu concrețiuni calcaroase. Intr'un caz, groapa a deranjat un mormânt fără să atingă un vas mic, care se afla la 0,40 cm adâncime față de nivelul actual.

După observațiile de până acum, fragmentele ceramice hallstattiene provin din vasele deranjate ale mormintelor și nu dintr'o locuire hallstattiană oricât de sporadică, deoarece lipsesc cu desăvârșire urmele caracteristice de locuire.

Cele mai multe fragmente ceramice hallstattiene s'au găsit risipite în sectorul estic al cimitirului, în fața casei și mai ales în spațiul dintre mormintele Nr. 22 și 23; 7 și 9; 4 și 6 (pl. I). De altfel, în acest sector al cimitirului, înafară de faptul că solul vegetal actual este mai subțire și uneori îndepărtat cu totul, terenul a fost mai frământat prin lucrările agricole și mai ales prin săparea gropilor pentru plantatul pomilor.

Deranjamente au fost și imediat la Vest de casă. În felul acesta, se explică prezența fragmentelor ceramice și mai ales a unor vase izolate în spațiile unde ar fi trebuit să fie morminte. Astfel, la Vest de mormântul Nr. 53 și la Sud de mormântul Nr. 54 la 0,70 m adâncime în pământ galben, s'au găsit două cești cu toartă supraînălțată, dintre care una mai mare (pl. X, 5 a), în poziție normală și cu toarta spre Nord-Vest și alta mai mică (pl. X, 5 b), înclinată în direcția Sud-Nord și cu toarta spre Est (a pe pl. I). Câteva fragmente dintr'un vas mai mare hallstattian, foarte răvășit, s'au găsit în preajma mormântului Nr. 50 la 0,30 m adâncime, în pământul galben măzăros, imediat sub solul vegetal. Vasul era decorat cu un brâu alveolar aplicat (b pe pl. I). Tot din regiunea mormântului Nr. 50 mai provin și alte două fragmente dintr'un vas cu pereții mai subțiri și cu marginea plată. Aceste fragmente ceramice s'ar putea să aparțină unui mormânt deranjat, care se continuă și în malul nesăpat. La Nord-Est de mormântul Nr. 54, în pământul galben măzăros, la 0,35 m adâncime, s'a găsit o ceașcă cu toarta supraînălțată (pl. X, 7; c pe pl. I). De asemenea, la Nord-Vest de mormântul Nr. 41, s'a găsit o grămăjoară de fragmente ceramice hallstattiene, iar în preajma mormântului Nr. 29 s'a găsit un vas mic fragmentar (pl. X, 3; g pe pl. I). O altă ceașcă s'a găsit la Est de mormântul Nr. 55 (pl. X, 1). La Est de casă, s'au găsit vase izolate care au putut fi puse în legătură, de cele mai multe ori, cu câte un mormânt deranjat. Astfel, în preajma mormântului Nr. 44 s'a găsit o ceașcă cu toartă ruptă din vechime (pl. X, 2), iar în regiunea mormintelor Nr. 8, 6 și 14 s'au găsit o ceașcă fragmentară

(e pe pl. I) și un vas mic bitronconic cu gâtul scurt și pântecul desvoltat (pl. X, 4; f pe pl. I). În afară de acestea, pe latura de Sud din acest sector al cimitirului, la 0,42 m adâncime, în pământ galben, la Sud-Est de mormântul Nr. 27 s'a descoperit o strachină izolată (pl. X, 6), ușor înclinată în direcția Sud-Est—Nord-Vest (d pe pl. I).

Tot în acest sector al cimitirului, la Vest de casă, s'au mai găsit urme de locuințe aparținând culturii Usatovo.

Limita de Vest a cimitirului a fost cercetată în două sectoare, prin mai multe șanțuri înguste și alăturate, orientate în direcția Nord-Sud. Între aceste șanțuri, au rămas nesăpați doar pereții despărțitori. Primul sector începe la 56 m Vest de latura vestică a ultimei suprafețe din spatele casei. Aici, în suprafața totală săpată de cca 230 m², s'au găsit 9 morminte (Nr. 31—39), ale căror schelete se aflau în pământul galben, imediat sub pătura de pământ cenușiu, la adâncimi care variau între 0,55 m și 1,10 m față de nivelul actual (pl. I). În afară de aceste schelete, în spre latura de Sud a suprafeței săpate, s'au mai găsit în câteva locuri, oase izolate de om și câteva fragmente din vase hallstattiene, care provin, fără îndoială, din morminte deranjate. La fel se explică și prezența unei cute fragmentare din gresie, găsită în colțul de Nord-Nord-Vest al sectorului săpat.

Sectorul al doilea se află la cca 60 m spre Vest de ultimul șanț al primului sector. Sub solul vegetal actual, frământat mult de lucrările agricole, urmează o depunere de pământ de culoare cenușie, mai groasă spre Sud și subțiată treaptat spre Nord. În acest sector, pe o suprafață totală săpată de 73 m², nu s'a găsit niciun mormânt, deși s'au săpat în lutul galben cel puțin 0,35 m până la adâncimea la care încep să se rărească și chiar să dispară concrețiunile calcaroase. La mijlocul sectorului, unde nivelul actual al terenului este mai ridicat, s'a săpat mai adânc, până la 1,25 m. S'au găsit doar câteva fragmente izolate de oase mici umane, câteva fragmente ceramice hallstattiene răvășite și o bucată dintr'o placă mică de bronz cu trei ondulații, provenită dela un obiect sau vas (?) de bronz. Aceste câteva resturi nu sunt suficiente pentru a indica prezența măcar a unui mormânt deranjat. Este de presupus că cimitirul hallstattian s'a întins spre Vest până în acest sector. În viitor, prin cercetarea spațiului dintre aceste două sectoare, se va putea preciza limita de Vest a cimitirului. De asemenea, va trebui să se precizeze și latura de Sud a cimitirului, în sectorul acesta vestic, deoarece aici, prin încetarea văioagei dela Sud, terenul se lărgeste mult spre Sud.

★

Cimitirul hallstattian se află pe un loc cu resturi de locuire mai vechi, aparținând culturii Usatovo.

Aceste urme constau, în primul rând, dintr'o groapă mare folosită probabil ca bordei (r pe pl. I) și apoi din destul de multe fragmente ceramice, un idol feminin din lut ars, câteva topoare de piatră și mai multe oase de animale. Groapa-bordei este orientată în direcția Nord-Est și are pereții mai mult sau mai puțin oblici. Adâncimea gropii este de 1,35 m față de nivelul actual. Dimensiunile gropii sunt destul de mari. Astfel, axul lung depășește 4 m, iar cel scurt se apropie de 3 m. Capătul de Sud-Vest, ca și o porțiune mică din capătul de Nord-Est al gropii se vor cerceta cu prilejul săpăturilor viitoare. Inventarul gropii se compune din numeroase fragmente ceramice, un idol feminin și oase de animale. Dintre acestea, cele mai multe resturi s'au găsit la 0,40 m și 0,60 m adâncime față de nivelul actual.

Alte resturi ale culturii Usatovo s'au găsit în preajma mormintelor Nr. 29, 52, 53 (s, t, u și v pe pl. I). Aceste resturi sunt situate la baza solului vegetal actual și în solul galben măzăros, totdeauna deasupra nivelului scheletelor. În dreptul mormântului 29 s'au descoperit mai multe fragmente ceramice la baza solului vegetal, la 0,30 m adâncime față de taluzul Vest. La Nord-Nord-Vest de mormântul Nr. 52 s'a găsit un mic complex de fragmente ceramice și câteva oase de animale, care zăceau la două nivele deosebite, unele în solul vegetal la 0,15 m adâncime (acelea din colțul sudic al complexului) și altele în solul galben măzăros la 0,50 m adâncime față de nivelul actual. La cca 0,40 m Nord-Nord-Vest de acest complex, se aflau la 0,30 m adâncime, la baza solului vegetal actual, câteva oase de animale. Spre Sud-Sud-Est de mormântul Nr. 52 s'au găsit doar două fragmente ceramice Usatovo, la baza solului vegetal. La cca 1,50 m Sud de mormântul Nr. 53, pe latura de Sud a cimitirului, unde terenul actual este în pantă, pe o porțiune mai mare de 1 m × 0,80 m, orientată în direcția Vest-Est, s'au descoperit mai multe fragmente ceramice, un percutor de piatră și câteva oase de animale. Aceste resturi se aflau între 0,50 m și 0,70 m adâncime, față de nivelul actual al peretelui despărțitor al casetei.

Câteva resturi ale culturii Usatovo s'au descoperit și la Est de casă. Astfel, în preajma mormântului 13, la baza solului vegetal actual, s'au descoperit câteva fragmente ceramice, risipite în jurul unei pietre plate de dimensiuni mici (0,11 m × 0,16 m).

Resturile culturii Usatovo din acest sector al cimitirului, ne documentează o locuire destul de sporadică, contemporană cu aceea de pe Cetățuie și mai ales din așezarea dela Ruptura-Foltești. În urma acestei locuiri, s'a format, probabil, o depunere subțire pe solul galben măzăros, la baza solului vegetal actual. Această depunere a fost apoi deranjată în parte, prin săparea mormintelor hallstattiene. Inafară de aceasta, probabil prin spălarea

vechiului sol, în care au fost săpate gropile mormintelor, aceste resturi s'au fărâmat și s'au împrăștiat.

În acest fel s'ar explica, eventual, și prezența lor izolată în solul galben măzăros, uneori la niveluri deosebite, fără să facă parte totuși dintr'un strat de cultură. În ceea ce privește groapa-bordei, ea s'a putut observa dela adâncimea de 0,70 m în jos, adică de unde pătrunde în solul galben cu concrețiuni calcaroase. Neobservându-se precis locul de unde a fost săpată groapa, aceasta

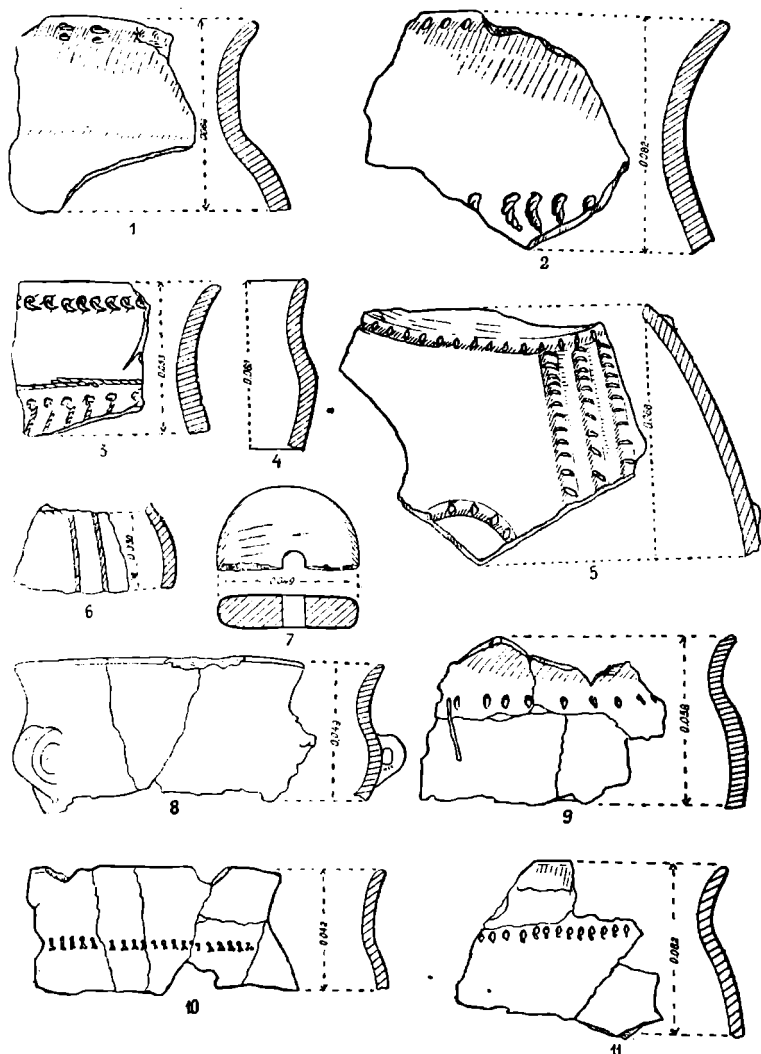

Fig. 4. — Fragmente ceramice Usatovo și o jumătate dintr'o rondelă de lut ars.

nu înseamnă că s'a săpat dela baza solului mazăros, așa cum face impresia în primul moment. Din acest motiv, ca și la morminte, adâncimea gropii nu se poate reconstitui ușor.

În ceea ce privește inventarul acestei faze de locuire, înafară de fragmentele ceramice, care sunt cele mai numeroase, s'a mai găsit un idol feminin decorat, o fusaiolă bitronconică, două topoare-ciocane fragmentare și un percutor de piatră.

Ceramica a fost confecționată dintr'o pastă de o calitate bună și alta mai grosolană, de obicei de culoare cenușie în interior, neagră pe fața internă

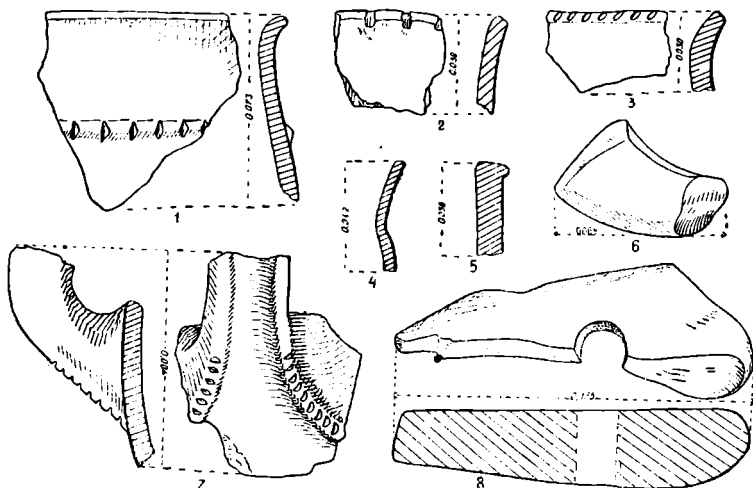

Fig. 5. — Fragmente ceramice Usatovo și două topoare fragmentare din piatră.

și cărămidă, cafenie sau uneori cenușie pe fața externă. Pasta de calitate bună este mai compactă și mai omogenă, în timp ce aceea mai grosolană este mai poroasă, sfărâmicioasă și prezintă în spărtură un aspect sgrunțuros. Ca materii degresante s'au folosit bucățile de calcar și mai rar pietricele. În unele cazuri, pe pereții exteriori ai vaselor din pastă bună s'a aplicat și barbotină.

Cea mai frecventă formă este aceea cu marginea mai mult sau mai puțin răsfrântă înafară și cu corpul bombat. În câteva cazuri marginea este dreaptă. Forma unui vas mai mare, păstrată fragmentar, cu profilul în Sud și cu toartă, din pastă bună (fig. 4, 8) găsit în regiunea mormântului Nr 13, se apropie de aceea a vaselor din cultura Schneckenberg.

Vasele cu marginea răsfrântă înafară au fost decorate pe corp cu impresiuni ovale (fig. 4, 9), neregulate (fig. 4, 10—11), semilunare (fig. 4, 2) și cu dungi oblice și verticale obținute cu șnurul (fig. 4, 3, 6). De obicei moti-

vele din impresiuni sunt dispuse în şiruri orizontale şi oblice, şi mai rar, în şiruri verticale. Marginea vaselor cu impresiuni pe corp poate fi nede-
corată sau decorată cu impresiuni semilunare de şnur răsucit (fig. 4, 3)
sau cu impresiuni simple de formă ovală (fig. 4, 1-2). În afară de
decorul imprimat, în câteva cazuri, se mai întâlnesc brăuri în relief
crestate, dispuse orizontal pe umăr sau arcuit şi oblic pe corpul
bombat al vasului (fig. 4, 5; 5, 1), iar marginile unor vase din pastă bună
sau mai grosolană prezintă pe buză creştături (fig. 5, 2) verticale sau oblice
(fig. 5, 3) executate mai mult sau mai puţin îngrijit. Uneori şi partea inferioară
a unor toarte, este decorată cu creştături (fig. 5, 7).

Ceramica pictată, de tip Usatovo, este reprezentată printr'un singur
fragment din pastă bună de culoare roşie, pe care se recunosc urmele unor
dungi oblice de culoare brună.

Din vasele cu pereţii mai groşi s'a găsit un fragment cu marginea
plată (fig. 5, 5).

În afară de ceramică, foarte caracteristic pentru aspectul Usatovo din
această regiune, este o figurină feminină şezândă, cu gâtul aplecat înainte,
sânii reprezentaţi plastic, coapsele indicate prin două creştături semiovale
de pe laturile înguste şi cu picioarele reliefate mai bine printr'o uşoară
depresiune dintre genunchi (fig. 6). Capul acestei figurine lipseşte, fiind
spart de vechime. Pe piept se încrucişează două dungi oblice cu capetele
răsucite sub sâni, reprezentând probabil elemente de podoabă din epoca res-
pectivă. În afară de acestea, faţa este decorată cu şiruri verticale şi orizon-
tale de impresiuni semilunare, iar dosul cu şiruri verticale de impresiuni
semilunare mai neregulate şi cu şiruri orizontale din dungi care se întretaie.
Decorul de pe ambele feţe ale idolului a fost executat cu şnur răsucit simplu.
Pe partea superioară a corpului, motivele decorative sunt dispuse în sistem
vertical, iar pe cea inferioară în sistem orizontal, asociate numai pe faţa
externă, în dreptul picioarelor cu un şir vertical de impresiuni semilunare,
care se continuă de pe partea superioară.

Inventarul litic este reprezentat doar prin două topoare-ciocane frag-
mentare din piatră de culoare albă (fig. 5, 6, 8), care prin forma lor se aseamă-
nă cu unele din exemplarele descoperite în aşezarea dela Ruptura-Folteşti.

Resturile culturii materiale Usatovo din cimitirul hallstattian dela
Stoicani sunt în legătură cu acelea descoperite în aşezarea dela Ruptura-
Folteşti şi în special cu acelea din faza mai nouă, înrudite cu cultura Schno-
ckenberg⁴. De asemenea, se pot stabili legături şi cu resturile culturii Usa-
tovo de pe Cetăţuia dela Stoicani. Urmele de locuire din vremea culturii

⁴ Vezi „Studii şi Cercetări de Istorie Veche“, 11, 1951, 1, p. 259.

Usatovo dela Stoicani, deși sunt mai puține decât la Foltești, totuși ne dovedesc că au existat răspândiri ale acestei culturi și la Stoicani. Cronologia acestui aspect cultural ca și legăturile lui cu cultura Usatovo din Sudul U.R.S.S., se vor lămuri mai bine prin cercetările viitoare ce se vor face în această regiune⁵.

În cimitirul hallstattian dela Stoicani, prin săpăturile din 1948 și 1949, s'au descoperit în total 55 morminte de înhumăție.

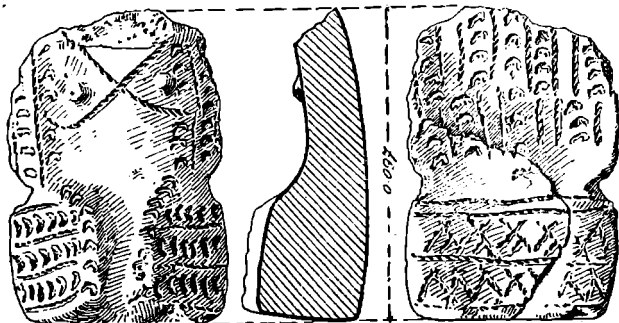

Fig. 6. — Figurină feminină de lut ars, decorată cu șnurul răsucit.

*

Mormântul Nr. 1 (pl. II, 1; pl. IX, 1). Scheletul unei copil în vârstă de maximum 10 ani; în poziție chircită nu prea accentuată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,55 m adâncime față de taluzul Vest. Capul la Sud, picioarele la Nord, iar privirea la Est. Oasele păstrate destul de bine, dar cu unele lipsuri. Din maxilarul superior s'au găsit numai dinții. Mâna stângă este foarte puțin îndoită din cot, având probabil laba adusă peste osul iliac stâng. Din mâna dreaptă s'a găsit numai partea superioară a humerusului. Genunchii au fost distruși de către groapa săpată pentru casă.

La cca 18 cm Sud de cap s'a așezat orizontal o piatră de râșniță, provenită probabil din așezarea neolitică de pe Cetățuie.

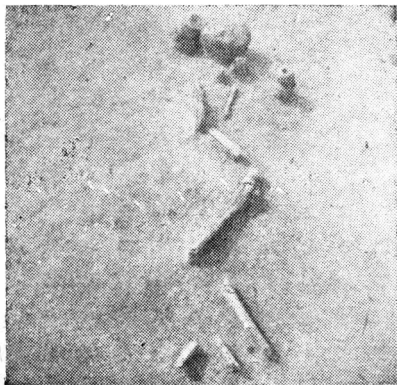
Inventar (pl. IX, 1): *a*) O fibulă de fier fragmentară (*a*), găsită sub mandibulă. Fibula este de tipul cu corpul în formă de arc, terminat cu câte o răsucire în dreptul resortului și a portagrafei prelungite. Nu s'au mai păstrat decât corpul, răsucirea din dreptul portagrafei și un fragment din portagrafă.

b) Un dinte de animal, perforat la capete, găsit în regiunea omoplatului drept (*b*).

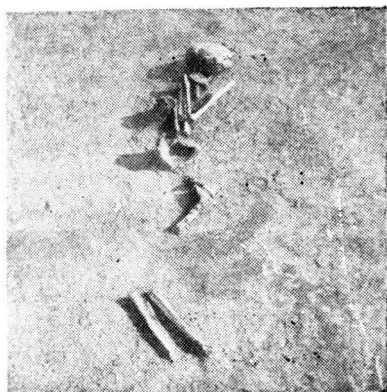
⁵ Date noi asupra înmormântărilor cu ocră în Moldova. „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, II, 1950, 2, p. 120 și urm.

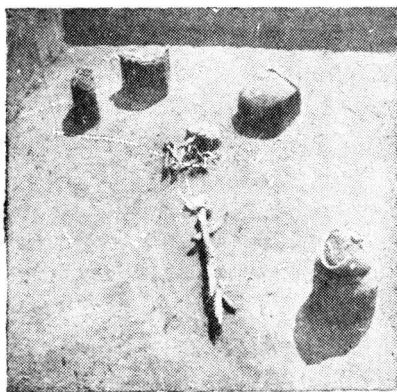
1

2

3

4

5

6

Fig. 7.— Cimitirul hallstattian: 1. Vederea parțială a capătului de Nord-Est al cimitirului cu mormintele Nr 2, 3, 4 și 6; 2. Mormântul Nr. 4; 3. Mormântul Nr. 5; 4. Mormântul Nr. 6; 5. Mormântul Nr. 10 (dublu) cu verigi de bronz la picioarele unui schelet; 6. Detaliu din mormântul Nr. 10.

c) Două perle tubulare de bronz (c), dintre care una se afla în regiunea pieptului și alta lângă femurul stâng. Câteva coaste sunt înverzite parțial, din cauza carbonatului de cupru de pe perla din regiunea pieptului.

d) O verigă mică de bronz cu capetele deschise, ruptă în două din vechime (d), în regiunea pieptului.

e) Un fragment mic dintr'un obiect de fier nedeterminat (din fibulă?), în regiunea pieptului.

Mormântul Nr. 2 (pl. II, 2; pl. IX, 2). Scheletul unui adolescent, în poziție chircită nu prea accentuată, pe partea dreaptă; în pământ galben la cca 0,35 m adâncime față de taluzul Vest. Capul la Sud, picioarele la Nord, iar privirea la Est. Oasele sunt prost păstrate și cu lipsuri. Din craniu, s'a conservat numai un fragment din mandibulă. Mâna stângă este îndoită din cot și este adusă pe piept. Mâna dreaptă este îndoită mult din cot și cu laba îndreptată probabil în fața feței. Șira spinării și labele picioarelor nu s'au păstrat.

Inventar (pl. IX, 2): a) O ceașcă mică cu toarta supraînălțată, găsită la o mică depărtare spre Sud de regiunea craniului.

Mormântul Nr. 3 (pl. II, 3; pl. IX, 3). Scheletul unui copil în poziție chircită nu prea accentuată, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,60 m adâncime față de taluzul Nord. Capul la Sud, picioarele la Nord, iar privirea spre Est. Oasele sunt păstrate foarte prost și cu multe lipsuri. Din craniu s'a găsit numai un fragment. Mâna dreaptă este îndoită din cot. Piciorul stâng este îndoit mai mult decât dreptul.

La cca 0,50 m spre Est de craniu, s'a așezat orizontal o piatră plată de râșniță, provenită probabil din așezarea neolitică de pe Cetățuie.

Inventar (pl. IX, 3): a) O jumătate dintr'o ceașcă, la o mică depărtare spre Sud de cap. În regiunea mormântului s'au mai găsit câteva fragmente ceramice, probabil hallstattiene.

Mormântul Nr. 4 (pl. II, 4 = fig. 7, 2; pl. IX, 4). Scheletul unui bărbat matur (după inventar) în poziție foarte puțin chircită, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,50 m adâncime, față de taluzul Nord. Capul la Sud, picioarele la Nord, iar privirea la Est. Oasele sunt păstrate prost.

Inventar (pl. IX, 4): a) o ceașcă cu o toartă supraînălțată (a) înclinată în spre frunte și lipită de ea.

b) O măciucă rotundă de piatră, șlefuită și perforată (b), la cca 0,15 m Vest-Nord-Vest de mandibulă.

c) O cutie din gresie, în regiunea pântecelui.

Mormântul Nr. 5 (pl. II, 5 = fig. 7, 3; pl. X, 5). Scheletul unui adolescent, în poziție chircită puțin accentuată, pe partea dreaptă; la 0,27 m adâncime față de taluzul Sud, la limita dintre humusul recent și solul galben. Capul la Sud, picioarele la Nord, privirea la Est. Scheletul se află pe o pantă

uşoară Sud-Nord, capul fiind cu 0,15 m mai sus decât extremităţile inferioare ale picioarelor. Oasele sunt păstrate prost şi cu multe lipsuri. Ambele mâini, îndoite puternic din cot, au labelle aduse în faţa feţei.

Inventar (pl. X, 5): a) În vas mic (a), înclinat spre Vest, lângă antebraţul drept.

b) Un vas (b), înclinat spre Vest, în regiunea pântecelui.

Mormântul Nr. 6 (pl. II, 6 = fig. 7,4; pl. IX, 6; fig. 13, 3, 5). Scheletul unui om matur; numai un picior este în poziţie chircită, pe partea dreaptă; la 0,40 m adâncime faţă de taluzul Nord. Capul la Sud, picioarele la Nord, privirea la Est. Oasele sunt păstrate prost şi cu multe lipsuri. Din maxilare s'a conservat numai mandibula. Ambele mâini sunt îndoite puternic din cot. Numai piciorul drept este în poziţie chircită, iar piciorul stâng este întins.

Inventar (pl. IX, 6, fig. 13, 3, 5): Şapte vase, dintre care numai unul mic (e, fig. 13, 3) înclinat spre Nord-Nord-Vest şi aşezat în labelle mâinilor, era aşezat la nivelul scheletului. Celelalte şase vase, mai mari şi mai mici au fost puse cu cca 0,15 m până la 0,24 m mai sus de nivelul scheletului, încadrând mormântul pe trei laturi. Astfel, pe latura de Vest au fost aşezate trei vase: a) O strachină mare (a), lângă colţul de Sud-Vest al mormântului, răsturnată cu fundul în sus şi înclinată Est-Nord-Est, cu marginea la 0,15 m mai sus decât nivelul scheletului; b) Un vas mic cu pântecul bombat (g), înclinat Est-Nord-Est şi c) un vas mai mare, decorat cu trei proeminenţe (g, fig. 13, 5), înclinat spre Est-Nord-Est. Ultimele două vase, lângă colţul de Nord-Vest al mormântului au fost aşezate cu 0,24 m mai sus faţă de nivelul scheletului. Pe latura de Est, lângă colţul de Sud-Est al mormântului, se află un grup din două vase, la 0,21 m mai sus de schelet: unul bitronconic (c) înclinat spre Vest-Nord. În sfârşit, pe latura de Nord, la 0,22 m mai sus de nivelul scheletului se află mai multe fragmente dintr'un vas mai mare (b), foarte stricat, probabil şi din cauza lucrărilor agricole.

Mormântul Nr. 7 (pl. II, 7; pl. IX, 7). Scheletul unui om matur, probabil femeie, în poziţie chircită, nu prea accentuată pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,50 m adâncime faţă de taluzul Nord. Capul la Sud-Sud-Est 150°, picioarele la Vest-Nord-Vest 300°, privirea la Est-Nord-Est 60°. Oasele sunt păstrate ceva mai bine. Ambele mâini îndoite puternic din cot, au labelle aduse în faţa feţei.

Inventar (pl. IX, 7): a) Un pandantiv din piatră partea superioară a unei cute în regiunea pieptului, între clavicula şi humerusul stâng (a).

b) O mărgea de os segmentată la exterior, la cca 0,30 m Vest de clavicula stângă (b).

La nivelul scheletului s'a mai găsit un fragment ceramic hallstattian.

Mormântul Nr. 8 (pl. III, 8). Scheletul unui om matur, probabil bărbat în poziție chiricită nu prea accentuată, pe partea dreaptă, în pământ galben, la 1,65 m adâncime față de taluzul Sud. Capul la Sud-Sud-Est 160°, picioarele la Nord-Nord-Vest 340°, privirea la Est. Oasele sunt păstrate mai bine. Către partea superioară a humerusului stâng se observă o excrescență, care se datorește, probabil, unei răni vindecate. Lipsesc cubitusul și radiusul mâinii drepte. Laba mâinii stângi a fost îndoită puternic sub cubitusul și radiusul stâng.

Niciun element de inventar la nivelul scheletului. Nu este exclus să fi avut totuși ceva mai sus un vas, care a fost deranjat. În regiunea picioarelor s'au găsit fragmente dintr'o ceașcă cu două toarte supraînălțate.

Mormântul Nr. 9 (pl. IX, 9). Din schelet nu s'a păstrat nimic, deoarece s'a distrus cu ocazia șanțului făcut pentru săditul pomilor.

Inventar (pl. IX, 9): a) O strachină cu marginea canelată oblic (a), cu gura înclinată spre Sud-Est, la 0,55 m adâncime față de taluzul Nord.

b) O verigă de bronz cu capetele ușor suprapuse (b), la 0,20 m depărtare de strachină.

Mormântul Nr. 10 (pl. III, 10 = fig. 7, 5—6; pl. IX, 10). Dublu. Scheletele în poziție chiricită nu prea accentuată stau față în față unul pe dreapta (10 a) și celălalt pe stânga (10 b) și au, în parte, oasele suprapuse. În pământ galben, la 0,75 m adâncime față de nivelul actual. Lângă craniul scheletului dela Vest s'a așezat orizontal o piatră plată de râșniță. Groapa mormântului s'a putut delimita.

Scheletul 10 a este așezat pe dreapta. Capul la Sud-Sud-Est 172°, picioarele la Nord-Nord-Vest 352° și privirea la Sud-Sud-Vest 206°. Oasele prost păstrate. Mâinile și picioarele scheletului sunt suprapuse pe mâinile și picioarele celuilalt schelet. Aceasta arată că s'a pus întâi, în groapă, scheletul acesta și apoi celălalt.

Scheletul 10 b este al unei femei, culcat pe partea stângă. Capul la Sud-Sud-Est 172°, picioarele la Nord-Nord-Vest 352°, privirea la Nord-Nord-Vest 85°. Oasele sunt păstrate mai prost și cu multe lipsuri. Craniul zace cu 0,10 m mai jos decât craniul scheletului dela Vest.

Inventar (pl. IX, 10): a) Două verigi de bronz cu capetele deschise, purtate la picioare (a — b).

b) Patru mărgеле din gresie, cu corpul în formă de butoiș segmentat (c).

Inventarul comun pentru ambele schelete se compune din: a) Un vas obișnuit, decorat cu un brâu alveolar asociat cu proeminente (d), așezat în regiunea picioarelor în poziție culcată, cu gura spre Nord-Est, la 0,30 m

adâncime față de nivelul actual al taluzului de Nord și deci cu 0,42 m mai sus de nivelul de așezare a scheletelor.

b) Un fragment dintr'o strachină cu marginea canelată (e), așezată cu buza în jos, la Vest de vas și cu fundul la nivelul fundului vasului.

c) Fragmente de strachină cu marginea necanelată se mai găsesc în spatele craniului scheletului dela Vest. De asemenea, printre oasele scheletelor s'au găsit mereu în timpul curățatului oaselor bucăți din strachină. Se pare că strachina a fost spartă și părți din ea s'au împrăștiat în groapă peste cadavru, iar restul, o bucată mai mare, s'a pus mai sus, după ce cadavrul s'a acoperit cu pământ. Aceasta pare probabil, deoarece scheletul se găsește la 0,75 m adâncime, iar vasele se găsesc în depunerea mazăroasă de culoare cafenie, între 0,30 m și 0,40 m adâncime față de nivelul solului actual.

d) Un fragment dintr'o margine de ceașcă.

În preajma mormântului s'a găsit un buton de bronz (fig. 12, 12).

Mormântul Nr. 11 (pl. III, 11). Scheletul unui bărbat, în poziție chircită moderată pe partea dreaptă, în depunerea mazăroasă la 0,41 m până la 0,45 m adâncime. În dreptul mormântului, solul vegetal actual are grosimea de numai 0,05 m până la 0,06 m spre Vest, iar în partea de Nord-Est lipsește cu totul. Capul la Sud-Sud-Est 162°, picioarele la Nord-Nord-Vest 342°, privirea la Est-Nord-Est 56°. Oasele sunt păstrate mai bine. Măinile, îndoite puternic din cot, au avut etichete aduse în fața feței. Genunchiul drept este mai îndoit decât cel stâng. Aproximativ la 0,40 m spre Sud-Vest de cap s'a găsit o piatră de mici dimensiuni ($0,09 \times 0,10$ m).

Niciun element de inventar. La adâncimea de 0,15 m până la 0,40 m s'au găsit doar câteva fragmente ceramice izolate hallstattiene.

Mormântul Nr. 12 (pl. III, 12). Scheletul unei femei, în poziție chircită accentuată, pe partea dreaptă; în pământ galben, sub depunerea mazăroasă de culoare cafenie, la 0,53 m adâncime față de nivelul actual al taluzului de Sud. Capul la Sud-Sud-Est 158°, picioarele la Nord-Nord-Vest 338°, privirea cu aproximație la Est-Nord-Est 47°, deoarece toate oasele craniului sunt deranjate. Oasele sunt păstrate mai bine, dar cu lipsuri. Din craniul puțin înclinat s'au găsit doar câteva oase. Humerusul drept și stâng se află pe același plan, ceea ce înseamnă că poziția toracelui a fost mai mult dreaptă decât pe o parte. Ambele mâini sunt îndoite din cot și au avut probabil etichete îndreptate în spre bărbie. Picioarul drept mai strâns decât cel stâng, ajunge cu genunchiul până la cotul mâinii drepte.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 13 (pl. III, 13). Deranjat. Din schelet nu s'au păstrat decât bucăți foarte mici de oase. La 0,18 m adâncime, imediat sub solul vegetal actual, în depunerea cafenie cu aspect măzăros, s'a găsit o piatră plată (0,16 m \times 0,11 m) dintr'o bucată de râșniță, care a stat probabil la capul mortului.

Din inventar fac parte mai multe fragmente ceramice dintr'o strachină hallstattiană, găsite în jurul pietrei.

Mormântul Nr. 14 (pl. III, 14; pl. IX, 14). Scheletul unei femei tinere. Din oasele scheletului nu s'au păstrat decât două fragmente din femure și două din tibii. După poziția acestor oase, rezultă că scheletul zăcea în poziție chircită pe partea dreaptă cu capul la Sud și cu picioarele la Nord. Aproximativ în regiunea capului este o piatră plată triunghiulară.

Inventar (pl. IX, 14): *a*) Mai multe fragmente ceramice din două străchini dintre care una cu caneluri oblice pe marginea îndoită în interior (*a*), iar alta, din pastă neagră fără caneluri (*b*). Ambele zăceau la Vest de partea superioară a corpului.

b) Fragmente ceramice din pastă neagră dintr'un vas mic bitronconic (*c*).

c) Fragmente ceramice dintr'un vas mai mare, decorat cu caneluri oblice pe cana exterioară a marginii plate și cu un brâu alveolar pe partea superioară (*d*).

d) Un vas cu proeminențe (*e*).

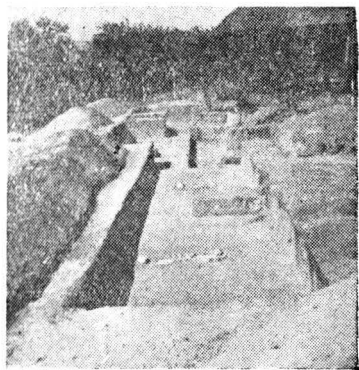
e) Două verigi de bronz închise, în care sunt introduse tibiile (*f*, *g*).

Mormântul Nr. 15 (pl. III, 15; pl. IX, 15). Scheletul unui om matur; deranjat de un șanț adânc de 0,40 m, care se observă în profilul malului sudic al casei mormântului. Nimic *in situ*. Din schelet s'au păstrat doar unele oase ale picioarelor, care sunt răvășite, un os din cutia craniană și foarte multe oase sfărâmate. Oasele acestea se găsesc în depunerea măzăroasă de culoare cafenie, la 0,28 m adâncime față de taluzul Nord. Oasele răvășite și foarte fragmentare au continuat să se găsească și până la 0,45 m adâncime față de taluzul Nord. Solul vegetal a fost îndepărtat în această regiune, iar pământul galben începe la 0,45 m adâncime.

Inventar (pl. IX, 15): *a*) Un vas mic cu umbo pe fund și cu marginea ruptă din vechime, în poziție răsturnată, cu gura în jos, sub un os fragmentar.

b) Un fund de oală spart la 0,40 m adâncime.

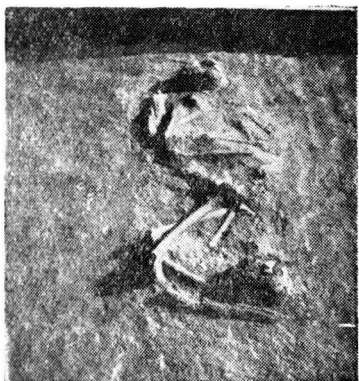
Mormântul Nr. 16 (pl. III, 16 = fig. 8, 2; pl. IX, 16). Scheletul unui copil; în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,61 m adâncime. Capul la Sud-Sud-Est 167°, picioarele la Nord-Nord-Vest 347°, privirea la Est-Nord-Est 65°. Oasele sunt păstrate destul de prost

1

2

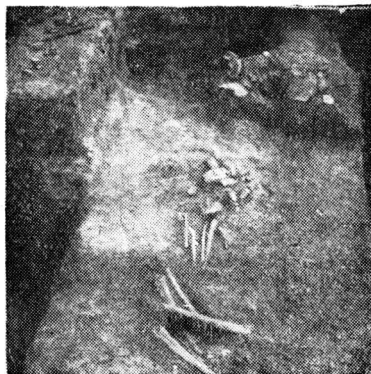
3

4

5

6

Fig. 8. — Cimitirul hallstattian: 1. Mormintele Nr. 18, 15, 16; 2. Mormântul Nr. 16; 3. Mormântul Nr. 18 (dublu); 4. Mormântul Nr. 19; 5. Mormântul Nr. 20; 6. Mormântul Nr. 30.

și cu multe lipsuri. Măinile sunt îndoite puternic din cot și au labelle aduse probabil în fața feței. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Inventar (pl. IX, 16): Un vas mic din pastă neagră, decorat cu proeminente și cu caneluri oblice pe pântec (a).

Mormântul Nr. 17 (pl. IV, 17). Probabil scheletul unui bărbat; în poziție chircită moderată, pe partea stângă; în pământ galben, la 0,70 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 153°, picioarele la Nord-Nord-Vest 333°, privirea la Vest-Sud-Vest 226°. Oasele sunt păstrate prost și cu lipsuri.

Inventar: a) O ceașcă cu toartă supraînălțată (a), în poziție răsturnată dela Sud-Sud-Vest la Nord-Nord-Est, atingând cu toarta cutia craniiană. A fost sfărâmată în timpul lucrului, deoarece era foarte sfărâmicioasă.

b) Un fragment dintr'un obiect de fier nedeterminat (b), la cca 0,06 m spre Vest de cap.

Mormântul Nr. 18 (pl. IV, 18 = fig. 8, 3; pl. IX, 18). Dublu. Scheletul unui om matur (18 a) și al unui adolescent (18 b). Scheletele sunt în poziție chircită moderată, așezate invers pe partea dreaptă, alăturate și în parte chiar suprapuse în pământ galben la 0,60 m adâncime. O piatră mică de gresie (0,10 m × 0,07 m) între osul iliac stâng al scheletului 18 a și capul inferior al femurului stâng al scheletului 18 b.

Scheletul 18 a. Scheletul unui om matur așezat pe partea dreaptă. Capul la Sud-Sud-Est 151°, picioarele la Nord-Nord-Vest 331°, privirea la Est-Nord-Est 61°. Oasele sunt păstrate mai bine. Măinile sunt îndoite puternic din cot și au labelle aduse probabil în fața feței. Picioarele sunt aproape paralele. Genunchiul drept este ceva mai sus decât cel stâng.

Inventar (pl. IX, 18). Un fragment dintr'o lamă de cuțit de fier cu vârful spre Sud și tăișul spre Vest (a), găsit sub temporalul drept.

Scheletul 18 b. Este al unui adolescent, așezat pe partea dreaptă. Capul la Nord-Nord-Vest 331°, picioarele la Sud-Sud-Est 151°, privirea la Vest-Sud-Vest 61°. Oasele sunt păstrate prost și cu multe lipsuri. O parte din cutia craniană, cotul drept și ambele femure s'au suprapus peste oasele scheletului 18 a.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 19 (pl. IV, 19 = fig. 8,4). Scheletul unui adolescent (?); în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în depunerea cafenie măzărăoasă, la 0,45 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 172°, picioarele la Nord-Nord-Vest 353°, privirea la Est-Nord-Est 75°. Oasele sunt păstrate prost și cu multe lipsuri. Măinile sunt îndoite din cot și cu labelle aduse probabil în fața feței.

Nici acest mormânt nu are vreun element de inventar.

Mormântul Nr. 20 (pl. IV, 20 = fig. 8, 5; pl. IX, 20). Scheletul unei femei; în poziție chirchită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 1,00 m adâncime față de nivelul solului actual. În această regiune, grosimea solului vegetal actual este de cca 0,07 m, iar a depunerii cafenie măzăroasă de cca 0,50 m. Capul la Sud-Sud-Est 153°, picioarele la Nord-Nord-Vest 353°, privirea la Est-Nord-Est 68°. Oasele sunt păstrate mai bine. Craniul este sprijinit pe marginea unei pietre, înclinată în direcția Sud, Nord. Măinile, îndoite din cot au cubitusurile și radiusurile deplasate din încheieturi și încrucișate, iar labele probabil că au fost aduse în fața feței. Oasele picioarelor sunt paralele.

Inventar (pl. IX, 20). Douăzeci și nouă mărgelile albe din cochilii (a) trei perle mici din bronz (b) și două din sticlă (b) două verigi din bronz, dintre care una întreagă (c) și una fragmentară (d), toate găsite în regiunea pieptului.

Mormântul Nr. 21 (pl. IV, 21; pl. IX, 21). Scheletul unei femei; în poziție chirchită foarte moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,65 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 158°, picioarele la Nord-Nord-Vest 338°, privirea la Nord-Nord-Vest 9°. Oasele sunt păstrate prost și cu lipsuri. Corpul pare să fi fost aplecat cu bărbia spre piept. Oasele parietale se sprijină pe o piatră triunghiulară (0,16 m × 0,17 m). Din oasele feței și din maxilare nu s'a păstrat nimic. Poziția mâinilor nu a putut fi determinată. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Inventar (pl. IV, 21): Un vas mic decorat pe pântec cu dungi verticale în relief și cu caneluri oblice (a), la cca 0,30 m spre Nord-Vest de creștetul capului.

Mormântul Nr. 22 (pl. IV, 22; pl. IX, 22). Deranjat. Femeie(?); în poziție chirchită moderată, pe partea dreaptă; în depunerea cafenie măzăroasă, la 0,40 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul este la Sud, picioarele la Nord iar privirea aproximativ la Est-Nord-Est. Oasele sunt păstrate prost și cu foarte multe lipsuri. Picioarele s'au găsit așezate cu cca 0,20 m mai jos față de celelalte oase ale scheletului. Din acest motiv nu s'au descoperit decât la demontatul scheletului. Îndepărtându-se axul, care a servit la schițarea mormântului, locul picioarelor nu s'a mai putut fixa pe schiță decât cu aproximație.

Inventar (pl. IX, 22). Un vas mic bitronconic (a) la 0,35 m spre Sud-Vest de cap.

Mormântul Nr. 23 (pl. IV, 23; pl. IX, 23). S'a găsit un bărbat așezat în poziție chirchită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,55 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 172°,

Mormântul Nr. 20 (pl. IV, 20 = fig. 8, 5; pl. IX, 20). Scheletul unei femei; în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 1,00 m adâncime față de nivelul solului actual. În această regiune, grosimea solului vegetal actual este de cca 0,07 m, iar a depunerii cafenie măzăroasă de cca 0,50 m. Capul la Sud-Sud-Est 153°, picioarele la Nord-Nord-Vest 353°, privirea la Est-Nord-Est 68°. Oasele sunt păstrate mai bine. Craniul este sprijinit pe marginea unei pietre, înclinată în direcția Sud, Nord. Măinile, îndoite din cot au cubitusurile și radiusurile deplasate din încheieturi și încrucișate, iar labele probabil că au fost aduse în fața feței. Oasele picioarelor sunt paralele.

Inventar (pl. IX, 20). Douăzeci și nouă mărgelile albe din cochilii (a) trei perle mici din bronz (b) și două din sticlă (b) două verigi din bronz, dintre care una întreagă (c) și una fragmentară (d), toate găsite în regiunea pieptului.

Mormântul Nr. 21 (pl. IV, 21; pl. IX, 21). Scheletul unei femei; în poziție chircită foarte moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,65 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 158°, picioarele la Nord-Nord-Vest 338°, privirea la Nord-Nord-Vest 9°. Oasele sunt păstrate prost și cu lipsuri. Corpul pare să fi fost aplecat cu bărbia spre piept. Oasele parietale se sprijină pe o piatră triunghiulară (0,16 m × 0,17 m). Din oasele feței și din maxilare nu s'a păstrat nimic. Poziția mâinilor nu a putut fi determinată. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Inventar (pl. IV, 21): Un vas mic decorat pe pântec cu dungi verticale în relief și cu caneluri oblice (a), la cca 0,30 m spre Nord-Vest de creștetul capului.

Mormântul Nr. 22 (pl. IV, 22; pl. IX, 22). Deranjat. Femeie(?); în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în depunerea cafenie măzăroasă, la 0,40 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul este la Sud, picioarele la Nord iar privirea aproximativ la Est-Nord-Est. Oasele sunt păstrate prost și cu foarte multe lipsuri. Picioarele s'au găsit așezate cu cca 0,20 m mai jos față de celelalte oase ale scheletului. Din acest motiv nu s'au descoperit decât la demontatul scheletului. Îndepărtându-se axul, care a servit la schițarea mormântului, locul picioarelor nu s'a mai putut fixa pe schiță decât cu aproximație.

Inventar (pl. IX, 22). Un vas mic bitronconic (a) la 0,35 m spre Sud-Vest de cap.

Mormântul Nr. 23 (pl. IV, 23; pl. IX, 23). S'a găsit un bărbat așezat în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,55 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 172°,

picioarele la Nord-Nord-Vest 352°, privirea la Nord-Nord-Est 32°. Oasele sunt păstrate prost și cu multe lipsuri. Capul este căzut pe piept. Poziția mâinilor nu se poate preciza decât vag. Oasele picioarelor sunt paralele.

Inventar (pl. IX, 23): a) Un vas sfărâmat din vechime (a), lângă cap.

b) O cute din gresie (b) așezată spre Est-Vest, cam în regiunea mijlocului la 0,40 m distanță de bărbie.

Mormântul Nr. 24 (pl. V, 24; pl. IX, 24). Scheletul unui copil, probabil fetiță; în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben cu concrețiuni calcaroase, la 0,85 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul este la Sud-Sud-Vest 197°, picioarele la Nord-Nord-Est 17° și privirea la Est-Nord-Est 62°. Oasele sunt păstrate prost și cu foarte multe lipsuri. Din caps'a păstrat numai cutia craniană ușor înclinată spre Sud-Est.

Inventar (pl. IX, 24): a) O ceașcă cu toartă supraînălțată (a), culcată de o parte și cu toarta în sus, la 0,10 m spre Sud de cap.

b) Trei verigi de bronz cu capete deschise (b—d) la piciorul stâng. Tibia și peroneul stâng intră într-o verigă de bronz. Peste aceasta o altă verigă de bronz, așezată orizontal și cu deschiderea spre Vest. Sub tibia și peroneul stâng o a treia verigă de bronz, la Est de celelalte două și, în parte, sub cea din mijloc.

Mormântul Nr. 25 (pl. V, 25). Scheletul unui matur, probabil bărbat, în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în depunerea de loess cu concrețiuni calcaroase, la 0,70 m adâncime față de nivelul solului actual. Oasele sunt păstrate mai bine, dar cu lipsuri. Capul la Sud, picioarele la Nord. Capul înclinat în spre piept. Mâna stângă este îndoită în unghi drept din cot, cu laba probabil pe pânțele, iar mâna dreaptă este îndoită foarte puternic din cot, cu cubitusul și radiusul peste humerus și cu laba adusă probabil în fața feței. Oasele picioarelor sunt paralele.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 26 (pl. V, 26 = fig. 9, 3; pl. IX, 26). Probabil scheletul unei femei; în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,56 m adâncime față de nivelul solului actual. În acest loc solul galben începe la 0,35 m adâncime. Capul la Sud-Sud-Est 164°, picioarele la Nord-Nord-Vest 345°, iar privirea la Est. Oasele sunt conservate foarte prost și cu multe lipsuri. Calota craniană este răsucită. Poziția mâinilor nu este clară, deoarece oasele sunt în parte deplasate. Piciorul stâng este îndoit mai mult decât cel drept. Lângă cap, spre Sud, s'a găsit o piatră plată de râșniță, înclinată în direcția Sud-Nord. De asemenea, s'a găsit un vas mic bitronconic.

Inventar (pl. IX, 26): a) O ceașcă cu toartă supraînălțată (a) în poziție normală la 0,24 m spre Sud-Sud-Vest față de piatra de lângă craniu.

b) O ceașcă cu toarta ruptă din vechime și cu proeminențe mici, pe maximum de rotunzime (b), ușor înclinată în direcția Nord-Sud, lângă tibiala piciorului drept.

c) Un fragment dintr'un tutul (?) de bronz (d) lângă radiusul drept.

d) Un dinte pendentiv (c), tot din regiunea radiusului drept.

e) O verigă mică de fier (e) la cca 0,10 m Vest de craniu.

Mormântul Nr. 27 (pl. V, 27; pl. X, 27). Scheletul unui adolescent, în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben cu concrețiuni calcaroase, la 0,75 m adâncime față de solul actual. Terenul este în pantă dela Nord la Sud. Capul la Sud-Sud-Vest 203°, picioarele la Nord-Nord-Est 23°, iar privirea la Est-Sud-Est 119°. Oasele sunt păstrate prost și cu foarte multe lipsuri. Măinile sunt îndoite din cot și au labelle aduse probabil în spre față.

Inventar (pl. X, 47): a) Un vas mic cu proeminențe pe umăr (a) în poziție răsturnată, lângă cap.

b) Un vas mai mare fragmentar, cu marginea plată și decorat cu proeminențe (b), așezat cu 0,20 m mai sus, în dreptul pântecului.

c) Câteva fragmente dintr'un alt vas mai mare, din pastă bună, de culoare cafenie în exterior și cu lustru pe ambele fețe, la 0,80 m de femurul păstrat, care de asemenea erau așezate cu 0,37 m mai sus decât nivelul scheletului. Vasul nu s'a putut întregi.

Mormântul Nr. 28 (pl. V, 28). Scheletul unui tânăr, în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă, la 0,30 m adâncime față de nivelul solului actual. Scheletul se află într'o ușoară pantă dela Nord la Sud. Capul la Sud-Sud-Vest 192°, picioarele la Nord-Nord-Est 11° și cu privirea la Est 90°. Oasele sunt păstrate prost și cu multe lipsuri. Nu s'a putut determina poziția mâinilor.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 29 (pl. V, 29). Deranjat de rădăcinile unui copac. *In situ* numai picioarele și oasele iliace. Scheletul este al unui matur; în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,50 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul probabil la Est-Sud-Est, picioarele la Vest-Nord-Vest 294° și privirea la Est-Nord-Est. Oasele picioarelor, păstrate mai bine, sunt puțin îndoite din basin și mai mult dela genunchi.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 30 (pl. V, 30 = fig. 8,6; pl. X, 30; fig. 13, 1). Scheletul unui tânăr, în poziție chircită ceva mai accentuată, pe partea dreaptă;

în pământ galben mătăros, la 0,40 m adâncime față de nivelul solului actual. Scheletul este așezat într-o ușoară pantă dela Sud la Nord. Capul la Sud - Sud-Vest 203°, picioarele la Nord - Nord-Est 23° și privirea la Est 90°. Oasele sunt păstrate prost și cu lipsuri. Ambele mâini sunt îndoite puternic din cot și cu labelle aduse probabil în fața feței. Picioarul drept este mai îndoit decât cel stâng, în special dela basin.

Inventar (pl. X, 30; fig. 13, 1): a) O ceașcă cu două toarte supraînălțate, decorată cu două proeminente (a), în poziție răsturnată, aflată la 0,45 m spre Sud de cap și cu 0,20 m mai sus de nivelul scheletului.

b) Un vas mai mare fragmentar din pastă mai grosolană, decorat cu proeminente și cu un șir orizontal de alveole (b), la 0,20 m spre Vest de ceașcă și cu 0,10 m mai sus de nivelul de zacere al scheletului.

c) Fragmente dintr'un vas mai mare din pastă grosolană, mai ales din fund (c).

d) O lamă de cuțit din fier sub oasele picioarelor.

Mormântul Nr. 31 (pl. V, 31; pl. X, 31). Scheletul unui copil, în poziție chirchită obișnuită, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,55 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Nord-Nord-Est 6°, picioarele la Sud - Sud-Vest 186° și privirea la Vest. Oasele sunt păstrate prost și cu lipsuri. Poziția mâinilor nu s'a putut determina. La Vest de picioare și imediat lângă ele se află o piatră aproximativ trapcoidală, pe care s'a găsit un fragment dintr'o tibie.

Inventar (pl. X, 31): a) Un vas mic cu trei proeminente (a), între cotul și genunchiul stâng.

b) O ceașcă cu toartă supraînălțată (b), la picioare.

Mormântul Nr. 32 (pl. V, 32; pl. X, 32). S'a găsit scheletul unui copil; pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,68 m adâncime, față de nivelul solului actual. Capul la Sud, picioarele la Nord (?), privirea la Est (?). Din schelet s'au păstrat doar câteva resturi din craniu și bucăți foarte mici de oase.

Inventar (pl. X, 32): a) O brățară de bronz cu capetele subțiate suprapuse și cu bara de secțiune rectangulară (a) în dreptul unui antebraț.

b) O perlă cilindrică din tablă de bronz (b), ceva mai jos de brățară.

Mormântul Nr. 33 (pl. VI, 33; pl. X, 33). Scheletul unui om matur; în poziție chirchită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,50 m adâncime. Capul la Sud, picioarele la Nord, privirea la Est. Oasele sunt păstrate ceva mai bine, dar tot au lipsuri. Mâinile sunt îndoite puternic din cot și cu labelle aduse în fața feței. Picioarul drept este mai îndoit din basin decât cel stâng.

Inventar (pl. X, 33): Un vas mic cu pereții laterali în patru muchii și cu fundul ombilicat în spre interior (a) găsit lângă frunte.

Mormântul Nr. 34 (pl. VI, 34; pl. X, 34). S'a găsit scheletul unui om matur, înalt peste 1,80 m, în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,85 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud - Sud-Est 167°, picioarele la Nord - Nord-Vest 347°, privirea la Est - Nord-Est 62°. Oasele sunt păstrate mai bine și cu mai puține lipsuri. Mandibula este deplasată. Măinile sunt îndoite din cot și cu labelle aduse în fața feței. Picioarul stâng este îndoit mai mult din basîn decât cel drept peste care se suprapune.

Inventar (pl. X, 34): *a*) Partea inferioară a unui vas mai mare fragmentar, în formă de urnă, decorată cu un brâu alveolar în relief, dispus în arcade și asociat cu proeminențe pe partea superioară (*a*), la 0,57 m spre Sud de cap.

b) Fragmente dintr'o strachină-capac cu marginea necancelată (*b*), așezată cu fundul în jos, lângă urnă.

c) Fragmente ceramice, eventual din alt vas (Nr. *c*) și din strachină, lângă urnă.

Mormântul Nr. 35 (pl. VI, 35; pl. X, 35). Scheletul unui tânăr(?); în poziție chircită moderată pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,90 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 167°, picioarele la Nord-Nord-Vest 347°, și privirea la Est-Nord-Est 62°. Oasele sunt păstrate mai bine. Măinile sunt îndoite puternic din cot și cu labelle aduse în fața feței. Picioarul stâng este îndoit mai mult din sold decât cel drept. În dreptul brațelor se află o piatră plată, dintr'o râșniță, așezată puțin pieziș.

Inventar (pl. X, 35): *a*) O ceașcă cu toartă supraînălțată (*a*), lângă ceafă.

b) O ceașcă cu toartă supraînălțată (*b*), în dreptul pieptului.

În afară de aceste două vase, la Vest de picioare s'a mai găsit un fragment ceramic decorat cu un brâu alveolar orizontal (*c*). De asemenea, în malul săpăturii din fața picioarelor, ceva mai sus decât ele și în afara gropii mormântului, mai sunt câteva fragmente ceramice hallstattiene izolate.

Mormântul Nr. 36 (pl. X, 36). Distrus de gropile recent săpate pentru plantatul copacilor. Din schelet s'au găsit la 0,28 m adâncime, în pământ cenușiu, doar resturile răvășite ale unui craniu sfărâmat.

Inventar (pl. X, 36): O ceașcă cu toartă supraînălțată, la Sud-Est de resturile craniului.

Mormântul Nr. 37 (pl. VI, 37). Scheletul unui om matur(?); în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământul galben la 1,10 m adâncime față de nivelul solului actual și la câțiva centimetri sub pământul cenușiu. Capul la Sud-Sud-Est 158°, picioarele la Nord-Nord-Vest 338°, privirea la

Est 90°. Oasele sunt păstrate mai bine, dar tot cu lipsuri. Lipsa jumătății din stânga a mandibulei, ca și un fragment dintr'un antebraț, care este mai sus decât restul scheletului, ne indică un deranjament mai vechi. Măinile sunt îndoite mai puțin din cot și cu labelle aduse probabil în dreptul pieptului. Piciorul stâng este îndoit mai mult din șold decât cel drept.

Inventar: Câteva fragmente dintr'un vas mic (a), deranjat probabil din vechime, lângă frunte.

Mormântul Nr. 38 (pl. VI, 38). Din schelet s'au păstrat doar fragmentar calota și o mână; în pământ galben, sub depunerea cenușie, la 0,65 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 39 (pl. VI, 39; pl. X, 39; fig. 13, 2) Scheletul unui matur, înalt; pe partea dreaptă în poziție chircită moderată; în pământ galben cu concrețiuni calcaroase, sub solul galben amestecat cu cenușiu, la 1,10 m adâncime față de nivelul solului actual. Capul la Sud-Sud-Est 161°, picioarele la Nord-Nord-Vest 341°, și privirea la Est-Nord-Est 80°. Oasele sunt păstrate mai bine și cu mai puține lipsuri. Craniul este puțin ridicat și cu fruntea în sus. Măinile sunt îndoite din cot și cu labelle aduse în fața feței. Oasele picioarelor sunt paralele. Un os deplasat, care se află la 0,20 m deasupra umerilor, indică un oarecare deranjament mai vechi.

Inventar (pl. X, 39, fig. 13, 2): Un vas mic bombat (a), în fața frunții.

Mormântul Nr. 40 (pl. VI, 40). Scheletul unui adolescent (?); în poziție chircită ceva mai accentuată, pe partea dreaptă la 0,26 m adâncime, imediat sub solul vegetal actual, care este gros aici de 0,18 m. Capul la Sud, picioarele la Nord, iar privirea la Est. Scheletul este păstrat foarte prost, cu foarte multe lipsuri.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 41 (pl. VII, 41; pl. X, 41). Scheletul unui tânăr; în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben măzăros, la 0,30 m adâncime față de taluzul Sud, la baza solului vegetal actual. Scheletul zace într'o ușoară pantă dela Nord spre Sud. Capul la Sud 180°, picioarele la Nord 0°, privirea la Est 90°. Oasele sunt păstrate prost. Măinile sunt îndoite puternic din cot și cu labelle aduse probabil în dreptul unui vas mic. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Inventar (pl. X, 41): a) Un vas mic cu corpul bombat și marginea răsfântă (a) în dreptul labelor mâinilor.

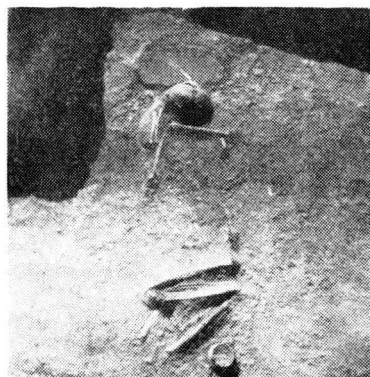
b) O strachină sfărâmată cu caneluri oblice pe margine (b), așezată la nivelul scheletului, cu fundul în sus, la cca 0,50 m Nord-Nord-Vest față de extremitățile inferioare ale tibiilor.

1

2

3

4

5

6

Fig. 9. — Cimitirul hallstattian: 1. Mormântul Nr. 44; 2. Detaliu din mormântul Nr. 44; 3. Mormântul Nr. 26; 4. Mormântul Nr. 48; 5. Mormântul Nr. 49; 6. Detaliu din mormântul Nr. 50.

Mormântul Nr. 42 (pl. X, 42). Probabil scheletul unui copil mic. Nu s'a găsit niciun rest de schelet.

Inventar (pl. X, 42): Două cești cu toarte supraînălțate, dintre care una este mai mare, (a) la Nord și alta mai mică (b) la Sud. Ceașca mai mare, probabil dela cap, este ușor înclinată dela Vest la Est.

Mormântul Nr. 43. Deranjat. S'a găsit numai o calotă fragmentară, în solul vegetal actual, la 0,10 m adâncime.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 44 (pl. VII, 44 = fig. 9, 1; pl. X, 44). Scheletul unui om matur; în poziție chircită moderată pe partea dreaptă; la 0,45 m adâncime, în pământul galben cu concrețiuni calcaroase. Capul la Sud-Sud-Est 165°, picioarele la Nord-Nord-Vest 345°, privirea la Est-Nord-Est 79°. Scheletul, foarte prost conservat, este în ușoară pantă dela Nord la Sud. În acest loc și terenul actual este în pantă dela Nord la Sud. La cca 0,30 m Nord de tibii se află o piatră mai mare plată (0,34 m × 0,30 m × 0,025 m).

Inventar (pl. X, 44): a) O strachină mare cu marginea canelată oblic (a), așezată cu gura în jos, la 0,20 m Sud-Sud-Est de cap.

b) O strachină fragmentară (b) în poziție verticală, lângă strachina mai mare.

Ambele străchini zac mai sus de nivelul scheletului, la 0,26 m adâncime, în pământul galben măzăros.

c) O mărgea mică de os, în dosul capului.

Mormântul Nr. 45 (pl. X, 45). Distrus, ca și alte morminte de pe panta din acest loc. Din schelet nu s'a găsit niciun os.

Inventar (pl. X, 45): Un vas mic, decorat cu dungi arcuite în relief pe corpul bombat, în poziție normală, în pământ galben măzăros, la 0,45 m adâncime.

Mormântul Nr. 46. Deranjat. S'a găsit scheletul unui om matur, probabil pe dreapta în pământul galben măzăros de pe panta dinspre Est. Între 0,40 m și 0,50 m adâncime s'au găsit câteva oase răvășite dela mâini și picioare, iar la 0,20 m bucățele dintr'o calotă craniană.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 47 (pl. VII, 47; pl. X, 47). Dublu, probabil copilul în spatele femeii; în panta din spre Sud, în pământul galben, la 0,75 m adâncime față de nivelul solului actual.

Schelet 47 a. Este al unui copil, în poziție chircită mai accentuată, pe partea dreaptă. Capul la Sud, picioarele la Nord, privirea la Est. Oasele sunt păstrate prost. Poziția mâinilor nu se poate preciza. Piciorul drept este îndoit mai mult decât cel stâng.

Inventar (pl. X, 47): *a*) O ceașcă supraînălțată (*a*) în dreptul humerusului stâng.

b) Patru verigi de bronz cu capetele deschise, din bară de secțiune ovală (*b-c*). Două dintre verigi au capetele apropiate, iar alte două subțiate și suprapuse. La fiecare picior s'a așezat o verigă cu capetele apropiate și alta cu capetele subțiate și suprapuse.

Scheletul 47 *b*. Scheletul unui om matur (femeie ?) în poziție chiricită moderată, pe partea dreaptă. Capul, este la Sud-Sud-Vest 198°, picioarele la Nord-Nord-Est și privirea la Est-Nord-Est. Oasele sunt păstrate ceva mai bine, dar tot cu lipsuri. Capul plecat în spre bărbie. Mâinile sunt îndoite din cot și cu labelle aduse probabil în fața feței. Piciorul drept este îndoit ceva mai mult din șold decât cel stâng.

Inventar (pl. X, 47): *a*) Un vas mic la cap (*f*) în poziție normală.

b) Un fragment dintr'un cuțit de fier, lângă osul iliac stâng.

Mormântul Nr. 48 (pl. VII, 48 = fig. 9,4). Scheletul unui om matur în poziție chiricită accentuată, pe partea dreaptă, în pământ galben mazăros, la 0,70 m adâncime față de nivelul solului actual. Scheletul zace pe o pantă ușoară dela Nord la Sud. Capul la Sud-Sud-Vest 186°, picioarele la Nord-Nord-Est 28°, privirea la Est. Oasele sunt păstrate mai bine și au lipsuri mai puține. Mâinile sunt îndoite mai puțin din cot și cu labelle aduse în fața feței. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 49 (pl. VII, 49 = fig. 9,5). Scheletul unui tânăr (femeie?), în poziție chiricită moderată pe partea dreaptă, în pământ galben la 0,85 m adâncime față de nivelul solului actual și la 0,10 m mai jos de pământul galben mazăros. Capul la Sud-Sud-Vest 192°, picioarele la Nord-Nord-Est 11°, privirea la Est. Oasele sunt păstrate relativ bine. Mâinile sunt îndoite moderat din cot cu labelle aduse probabil în fața feței. Oasele picioarelor sunt aproape paralele. La Vest de picioare se află o piatră plată (0,37 m × 0,24 m × 0,02 m) așezată oblic.

De asemenea nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr 50 (pl. VIII, 50; fig. 9, 6; pl. X, 50). Scheletul unui matur, (femeie ?), în poziție chiricită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben, imediat sub depunerea mazăroasă, la 0,55 m adâncime față de taluzul Est. Capul la Sud-Sud-Est 169°, picioarele la Nord-Nord-Vest 350°, privirea la Est. Oasele sunt păstrate relativ bine. Clavicula dreaptă a pătruns în bărbie, deoarece capul era plecat puțin în spre bărbie. Ambele mâini sunt îndoite moderat din cot și împreunate în dreptul încheieturii

labelor, care au fost aduse probabil în fața feței. Piciorul stâng este îndoit din șold ceva mai mult decât cel drept.

Inventar (pl. X, 50; fig. 12, 11): a) O cute de gresie (a) cu capul spre Nord-Vest și tăișul la Sud-Est, așezată pe partea stângă a scheletului, sub vertebrele din spre osul coxal.

b) Un buton de bronz (b) în dreptul unei coaste.

c) O hucată mică de fier (c) lângă cotul mâinii drepte.

Mormântul Nr. 51 (pl. VIII, 51). Scheletul unui tânăr; în poziție chir-cită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben mătăros, la 0,50 m adâncime față de taluzul Est. Forma actuală a terenului în acest loc este în pantă dela Nord la Sud. Capul la Sud-Sud-Est 170°, picioarele la Nord-Nord-Vest 350°, privirea probabil la Est-Nord-Est 79°. Oasele sunt păstrate foarte prost și cu foarte multe lipsuri. Poziția mâinilor nu s'a putut preciza.

Inventar: Fragmente dintr'un vas foarte sfărâmat (a) la Est-Sud-Est de cap.

Mormântul Nr. 52 (pl. VIII, 52) Scheletul unui tânăr (femeie); în poziție chircită, pe partea dreaptă; în pământ galben mătăros, la 0,45 m adâncime față de taluzul Vest. Capul la Sud-Sud-Est 170°, picioarele la Nord-Nord-Vest 350°, privirea la Est-Nord-Est 79°. Oasele sunt păstrate ceva mai bine, dar cu lipsuri. Mâinile sunt îndoite puternic din cot și cu labelor aduse probabil în fața feței. Piciorul stâng este îndoit mai mult din șold decât cel drept. La 0,10 m Sud de creștetul capului este o piatră plată, trapezoidală ușor adâncită pe partea superioară (0,23 m × 0,225 m × 0,25 m) așezată în poziție înclinată dela Vest la Est.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 53 (pl. VIII, 53) Scheletul unui copil, în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,70 m adâncime față de taluzul Est. În acest loc terenul actual este în pantă ușoară dela Nord la Sud și se îngreășă depunerea gălbuie închisă. Scheletul zace pe un teren drept. Capul la Sud-Sud-Est 170°, picioarele la Nord-Nord-Vest 350° și privirea la Est-Nord-Est 79°. Oasele sunt foarte prost păstrate. Mandibula este căzută. Poziția mâinilor nu s'a putut determina. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Inventar (pl. X, 53): a) O ceașcă (a) în poziție normală la câțiva centimetri spre Sud de cap.

b) O ceașcă fragmentară (b), în poziție răsturnată cu gura spre Est, la 0,28 m mai sus de nivelul scheletului.

c) Fragmente dintr'o strachină (c) la Nord de picioare, așezată cu 0,30 m mai sus de nivelul scheletului.

Mormântul Nr. 54 (pl. VIII, 54). Scheletul unui adolescent, în poziție chircită moderată, pe partea dreaptă; în pământ galben la 0,80 m adâncime față de taluzul Vest. Capul la Sud-Sud-Est 165°, picioarele la Nord-Nord-Vest 345°, privirea la Est-Nord-Est 79°. Oasele sunt păstrate bine. Mandibula este răsturnată în jos. Ambele mâini sunt îndoite puternic din cot și cu labelle aduse în fața feței. Piciorul drept este îndoit mai mult din șold și din genunchi decât cel stâng.

Mormântul nu are niciun element de inventar.

Mormântul Nr. 55 (pl. VIII, 55; X, 55; fig. 13, 4). Scheletul unui copil în poziție chircită moderat pe partea dreaptă; în pământ galben, la 0,85 m adâncime față de taluzul Sud. Forma actuală a terenului este într-o ușoară pantă dela Sud la Nord. Imediat la Vest de mormânt se află o groapă-bordei mai mare din vremea culturii Usatovo. Capul la Sud-Sud-Est 170°, picioarele la Nord-Nord-Vest 350°, privirea la Est-Nord-Est 73°. Oasele sunt păstrate destul de prost și cu lipsuri. Mandibula este deplasată și păstrată fragmentar. Poziția mâinilor nu s'a putut determina. Oasele picioarelor sunt aproape paralele.

Inventar (pl. X, 55; fig. 13, 4): a) Trei vase mici (a) (= fig. 13, 4), (b), (c), dintre care două cu caneluri oblice pe pântec (a, b), imediat la Sud de cap.

b) Patru verigi de bronz cu capetele suprapuse (d-g) câte două la fiecare picior.

c) O portagrafă înaltă de fier de formă triunghiulară și ușor arcuită, în care se păstrează vârful acului (h), dela o fibulă cu corpul în formă de arc terminat cu câte o răsucire în dreptul resortului și al portagrafei. Găsită sub bărbie.

d) O mărgea (?) de lut ars (i) la Sud-Sud-Est de cap.

Din aceste cincizeci și cinci de morminte, numai trei sunt într-o stare de conservare mai bună; șapte într-o stare mai bună; douăzeci și șapte într-o stare proastă și în unele cazuri chiar foarte proastă, iar opt sunt distruse și deranjate.

Cincizeci și două de morminte sunt individuale. În ceea ce privește vârsta scheletelor, s'a putut preciza că zece sunt de copii, cincisprezece de adolescenți și douăzeci și șase de oameni maturi. Relativ la sex, este mai greu să ne pronunțăm. După inventarul mormintelor și, într-o măsură mai redusă și după forma unor oase, se pare că două sunt de fete, două de adolescente, șase de femei mature și șase de bărbați. Pentru restul de morminte se așteaptă rezultatul determinărilor antropologice.

În afară de mormintele individuale, s'au găsit și trei morminte duble cu scheletele alăturate și în parte chiar suprapuse (Nr. 10, 18, 47). În primul, par să fie două femei, așezate față în față, una pe dreapta și alta pe stânga (Nr. 10), în al doilea un om matur și un adolescent, așezați pe partea dreaptă (Nr. 18), iar în al treilea un copil în spatele unei femei (Nr. 47).

În majoritatea cazurilor scheletele sunt așezate pe partea dreaptă, într-o poziție chircită moderată. Într'un număr aproape egal de cazuri, piciorul stâng este mai chircit decât cel drept și invers. Într'un singur caz, piciorul stâng este întins, iar cel drept chircit moderat (Nr. 6). Restul scheletelor au oasele picioarelor îndoit mai mult sau mai puțin la fel. O chircire mai accentuată se întâlnește în patru morminte (Nr. 30, 31, 40 și 47 a), la doi copii și la doi adolescenți. Unul din copii face parte dintr'un mormânt dublu (Nr. 47), în care scheletul femeii este chircit moderat. Deci, în același mormânt alături de o chircire moderată este și una mai accentuată. Chircirea cu adevărat accentuată nu se întâlnește decât la două schelete de oameni maturi (Nr. 12 și 48), dintre care unul pare a fi de femeie.

Numai două schelete au fost culcate pe partea stângă (Nr. 10 b și 17), unul de femeie dintr'un mormânt dublu (Nr. 10 b) și altul probabil de bărbat (Nr. 17).

Cele mai multe schelete au mâinile îndoit din cot și labelle aduse în fața feței. Această poziție a mâinilor, după resturile păstrate, s'a putut observa la douăzeci și patru de schelete, dintre care treisprezece de oameni maturi, zece de adolescenți și unul de copil. În patru cazuri, mâinile sunt aduse pe piept, la două schelete de oameni maturi, la unul de adolescent și la unul de copil. Numai într'un singur caz, la o fetiță, mâna stângă este întinsă de-a-lungul corpului până la basin.

În ceea ce privește orientarea scheletelor, aproape toate au capul la Sud, picioarele la Nord și privirea la Est. Micile variații față de aceste puncte cardinale se datoresc, probabil, și poziției deosebite a soarelui pe bolta cerească în cursul unui an și chiar al unui anotimp. Astfel, se știe că soarele răsare și apune mereu în același loc în cursul unui an. Cunoșcând orientarea privirii, se poate deduce când s'a făcut înmormântarea, dimineața, sau în spre seară și chiar anotimpul. Din acest punct de vedere, ținându-se seama de orientarea privirii spre Est a scheletelor dela Stoicani, se poate presupune că în acest cimitir înmormântările se făceau dimineața.

În câteva morminte s'au așezat orizontal pietre plate, de obicei din râșnițele așezării neolitice de pe Cetățuie. Astfel, în opt morminte s'a pus câte o piatră plată lângă creștetul capului, ca un fel de perină. Dintre aceste morminte, două sunt de copii (Nr. 1, 3), două de adolescenți (Nr. 14, 52), trei de oameni maturi (Nr. 20, 21, 26), unul dublu (Nr. 10 a, b) și unul dis-

trus (Nr. 3). În alte trei morminte s'au așezat, de asemenea, pietre în regiunea picioarelor. Unul din aceste morminte este de copil (Nr. 31), al doilea de adolescent (Nr. 29) și al treilea este distrus (Nr. 13). Numai într'un singur caz, într'un mormânt de adolescent, s'a așezat o piatră în dreptul pieptului (Nr. 35). Majoritatea mormintelor, cu câte o asemenea piatră, sunt mai adânci, între 0,55 m și 0,85 m, ceea ce explică și starea de conservare mai bună a unora dintre scheletele din ele.

Cele mai multe schelete s'au găsit între 0,50 m și 0,60 m adâncime față de nivelul solului actual. Dintre acestea, zece sunt de oameni maturi, patru de copii și unul de adolescent. De asemenea, s'a constatat că s'au găsit mai multe morminte între 0,60 m și 1,10 m, decât între 0,10 m și 0,50 m. Mormintele de copii și adolescenți nu depășesc adâncimea de 0,90 m. Scheletele oamenilor maturi s'au găsit și la adâncimi mai mici, dar și la cea mai mare adâncime, între 0,90 și 1,10 m. Mormintele găsite între 0,20 m și 0,50 m sunt uneori răvășite și chiar distruse.

Din cele cincizeci și cinci de morminte, numai treizeci au avut inventar. Acesta se compunea din vase de lut ars, unelte din fier și piatră, arme din piatră și obiecte de podoabă din bronz, piatră, os, cochilie și lut ars. Ținând seama de poziția mai îndepărtată a unor vase din inventarul mormântului față de schelet, se poate admite că uneori gropile mormintelor aveau dimensiuni destul de mari. În afară de aceasta, se obișnuia uneori, ca unele vase să se așeze la un nivel mai ridicat decât al scheletului. Vasele acestea se puneau pe laturile mormântului sau deasupra cadavrului, după ce se acoperea acesta cu pământ. De asemenea, după observațiile făcute mai ales la mormântul Nr. 10 b, se pare că uneori era obiceiul ca vasul să fie spart deasupra mormântului și o parte din el să se pună mai sus, după ce s'a acoperit cadavrul cu pământ.

În ceea ce privește ceramica, în general, se poate spune că tehnica pastei este inferioară. De asemenea, repertoriul formelor este sărac și decorul simplu și în parte degenerat.

Din punctul de vedere al tehnicii pastei, se deosebesc trei categorii de vase. Din prima fac parte vasele mici din pastă de calitate bună, de culoare neagră, bine frământată, omogenă și mai consistentă. Din a doua, vasele mici și unele mari, din pastă de calitate mai puțin bună, poroasă și foarte sfărâmicioasă, de culoare neagră sau neagră-cenușie în interior și cărămidie sau cenușie pe ambele fețe dela exterior. În sfârșit, din ultima categorie fac parte vasele mai mari, din pastă mai grosolană, decorate de obicei cu brăuri alveolare sau cu proeminențe.

Foarte frecvente sunt vasele mici, fără toarte și ceștile cu toartă supraînălțată și mai rare sunt străchinile cu marginea îndoită în interior și vasele decorate cu brău alveolar și proeminențe.

Vasele mici, fără toarte pot fi clasificate după forma marginii gâtului și a pântecului, în următoarele categorii;

1. Vase bitronconice:

a) Exemplare cu gura larg deschisă și fundul îngust cu *umbo*, cu pereții

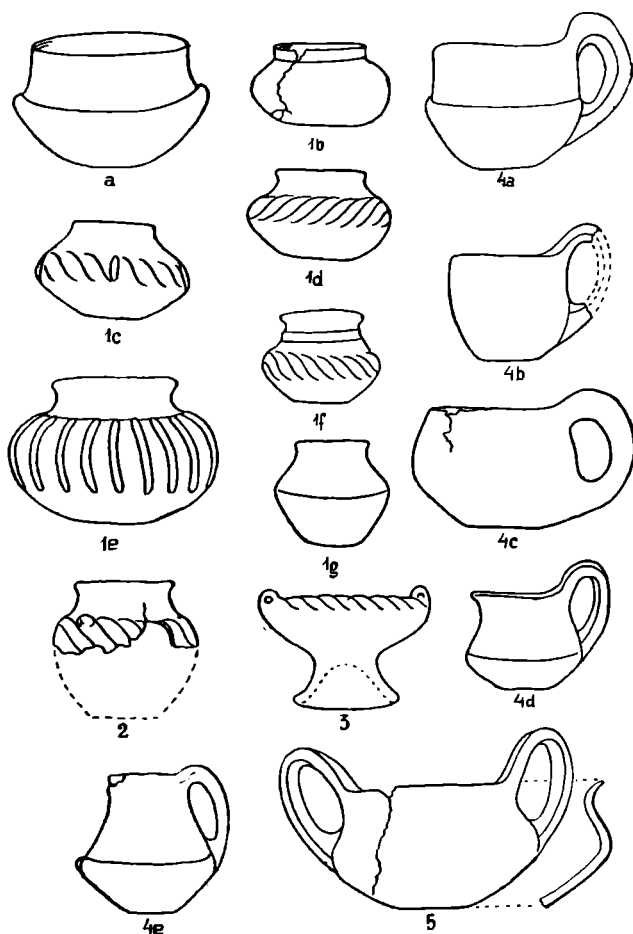

Fig. 10. — Vase hallstattiene. Din faza întâia: 1 a—d; 2 a—b, 5 a—d, 6. Din faza a doua: 1 e, 3, 4. Toate la 1/4 din mărimea naturală.

părții superioare concavi și cu aceia ai părții inferioare foarte puțin convecși (fig. 10, 1 a: m. 3; 14; c: 22; 55 c).

b) Vase scunde cu gura larg deschisă, gâtul drept și scurt, pântecul bombat și cu fundul drept și plat (fig. 10, 1 b; m. 47 f).

c) Exemplare cu gura mai îngustă și cu pereții dreپți sau ușor arcuiți. Într'un caz vasul are pe corp, dungi verticale în relief și caneluri oblice (fig. 10, 1 c: m. 21).

d) Exemplare cu gâtul scurt și oblic și cu pântecul rotunzit decorat uneori cu caneluri oblice și cu maximul de dezvoltare cam la mijlocul înălțimii vasului (fig. 10, 1 d: Nr. 39; 55 b; pl. V, 4). Formă redusă după una mare.

e) Vase mici cu marginea răsfrântă, gâtul oblic puțin dezvoltat, pântecul foarte bombat și cu *umbo* pe fundul îngust. Trecerea dintre gâtul și pântecul vasului este lină sau accentuată printr'un mic prag. Corpul este decorat uneori cu dungi verticale în relief (fig. 10, 1 e; pl. X, m 45). Maximul de rotunzime la mijlocul înălțimii vasului.

f) Exemplare cu marginea răsfrântă, având partea superioară dezvoltată și decorată cu caneluri originale și cu pântecul bombat, decorat cu caneluri oblice (fig. 10, 1 f: m. 55 a). Maximul de rotunzime sub mijlocul înălțimii vasului. Unele exemplare nu sunt decorate cu caneluri (m. 41). Forma redusă după una mare, care se întâlnește și în așezarea hallstattiană de pe Cetățuie.

g) Exemplare cu marginea răsfrântă înafară și cu pântecul mai puțin bombat (m. 6 c), indicat chiar printr'o cantă mai accentuată (fig. 10, 1 g; m. 6 e).

2. Vase cu gâtul drept sau ușor oblic, marginea dreaptă sau răsfrântă și cu corpul mai mult sau mai puțin bombat, având maximul de rotunzime la mijlocul înălțimii vasului (fig. 10, 2: m. 5 a; 16; 27; 31 a). Pe umărul vasului sunt trei proeminențe mici. În legătură cu această formă se mai poate pune acelea cu marginea dreaptă, cu corpul și gura mai lată și fără proeminențe pe umăr (m. 6 f).

3. Cupă cu picior și cu două tortițe, decorată cu caneluri oblice pe margine, dela stânga la dreapta (fig. 10, 3: m. 6 d).

4. Ceștile cu toartă supraînălțată prezintă mai multe variante în special după forma corpului și a marginii.

a) Exemplare cu gura larg deschisă și cu pereții părții superioare aproape dreپți (fig. 10, 4 a; pl. IX, 4 a). Forma în legătură cu varianta 1 a.

b) Exemplare cu pereții foarte ușor arcuiți (fig. 10, 4 b: m. 2; pl. X, 7).

c) Exemplare bitronconice cu marginea dreaptă, cu gura larg deschisă, fundul îngust și cu trecere mai mult sau mai puțin accentuată între cele două părți ale vasului, superioară și inferioară, cu pereții dreپți (fig. 10, 4 c; 24 a; 26 a; 31 b; 35 a; 47 a; 53 b; pl. X, 5 a—b). Toarta este mai mult sau mai puțin supraînălțată, într'un caz este prinsă de marginea teșită oblic în interior și de fundul vasului (pl. X, 5 a). Sub mijlocul înălțimii

vasului se află maximul de rotunzime. Exemplarele variantei acesteia sunt confecționate dintr'o pastă grosolană, poroasă și puțin omogenă, de culoare cenușie în interior și cărămizie pe cele două fețe exterioare.

d) Exemplare cu profilul mai îngrijit executat cu marginea răstrântă elegant înafară, toartele supraînălțate și frumos arcuite și cu trecerea accentuată simplă sau cu prag între cele două părți componente ale corpului vasului (fig. 10, 4 d; m. 24 a, 26 a, 55 a; 42 a—b; 53 a, pl. X, 1). Uneori pe prag sunt mici proeminente. De obicei maximul de rotunzime al vasului este sub mijlocul înălțimii lui. Exemplarele acestea sunt lucrate dintr'o pastă mai omogenă și mai compactă. În strânsă legătură cu această formă, se poate pune o ceașcă cu pereții părții superioare dreپți și cu cei ai părții inferioare foarte ușor convecși.

e) Un exemplar cu partea superioară mai dezvoltată, cu gura mai îngustă și cu trei proeminente mici pe pragul accentuat dintre cele două părți componente ale vasului (fig. 10, 4 e; m. 31, 1). Maximul de rotunzime al pântecului este sub mijlocul înălțimii vasului.

În genere, ceștile cu toartă supraînălțată nu au o stabilitate prea bună, din cauza fundului îngust.

5) Vasele cu două toarte supraînălțate (fig. 10, 6; m. 30) sunt reprezentate prin două exemplare, a căror formă se poate pune în legătură cu varianta 1 b a vaselor bitronconice din cimitir ca și cu specia de vase cu toarte îndepărtate din așezarea hallstattiană de pe Cetățuie.

Din categoria vaselor mai mari, descoperite în cimitir, fac parte străchinile cu marginea îndoită la interior (m. 6 a—b; 9; 10 c; 14 a—b; 34 b; 41 b; 44 a—b; Nr. 6) și vasele decorate cu șiruri de alveole orizontale sau cu brăuri alveolare aplicate și cu proeminente (m. 10 d; 14 e; 34 a).

1. Străchinile cu marginea îndoită în spre interior sunt mai înalte sau mai scunde și se deosebesc după felul și arcuirea marginii. La exterior marginea poate fi decorată (fig. 11, 1 a—b) sau nedecorată (fig. 11, 1 c). Decorul constă din caneluri oblice (fig. 11, 1 a) sau uneori numai reminiscențe de caneluri sub forma de adâncituri oblice (fig. 11, 1 b). De obicei canelurile sunt mai îngrijit executate pe exemplarele de dimensiuni mai mici. Prezența în același mormânt a străchinilor cu margine canelată și necanelată este o dovadă că ambele vase s'au folosit concomitent.

2. Vasele din pastă mai grosolană prezintă pe partea superioară a pereților, ușor arcuiți, proeminente apucătoare, de obicei în număr de trei (fig. 11, 2 a), sau un brâu alveolar orizontal, asociat din loc în loc cu proeminente. Într'un singur caz, pe un vas mai mare, în formă de urnă, din mormântul 34, brâul alveolar este dispus pe corpul vasului sub formă de patru arcade, dintre care două mai mari și alte două mai mici, în legătură cu patru

proeminente în partea lor superioară (fig. 11, 2 b); înafară de acestea, pe marginea unui exemplar din mormântul Nr. 14 (m. 14, d) se observă încercări nerăsușite de canelare.

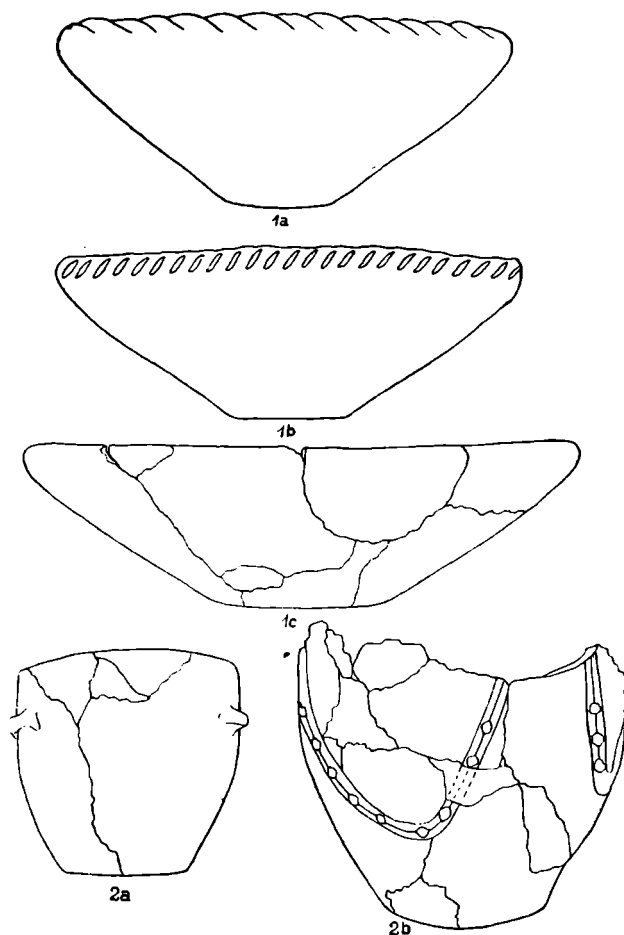

Fig. 11. — Vase hallstattiene. Din faza a doua: 1 a—c, 2 a—b. La $\frac{1}{4}$ din mărimea naturală.

Dintre unelte se pot deosebi doar cuțitele simple din fier, mai mari sau mai mici și cu spinarea arcuită simplă (fig. 12; 1: m. 18) sau unghiular, păstrate de cele mai multe ori în stare fragmentară și câteva cute de piatră, perforate (fig. 12, 2: m. 4 c; m. 23; 50 a), întregi sau fragmentare și un exemplar neperforat, găsit la suprafața solului, în cuprinsul cimitirului. Cutele sunt de formă rectangulară și au laturile lungi, drepte sau ușor arcuite înafară. Fețele laterale și înguste sunt frumos șlefuite. Uneori

ceafa, dreaptă sau ușor arcuită este tot atât de subțire ca și tăișul, care este ușor convex și într'un caz chiar concav. Orificiul pentru suspensiune este simplu, drept sau tronconic pe o parte și cu adâncitură rotundă pe cealaltă parte. Într'un caz, orificiul este chiar bitronconic, ceea ce înseamnă că perforarea s'a efectuat din ambele părți.

În ceea ce privește armamentul, s'a găsit doar o singură măciucă din piatră, perforată și foarte frumos șlefuită (fig. 12, 3: m. 4 b).

În schimb, obiectele de podoabă sunt destul de frecvente. Dintre acestea, în primul rând trebuie menționate verigile mari de bronz. După forma și secțiunea barei, se deosebesc următoarele variante:

1. Verigi deschise:

a) Exemplare rotunde și mai puțin masive, din bară plată, de secțiune rectangulară, neregulată și trapezoidală, cu capetele subțiate și ascuțite suprapuse (fig. 12, 4). Nu se observă nicio urmă dela cusăturile dela turnat. Asemenea obiecte de podoabă s'au găsit patru exemplare în mormântul 55 și unul în mormântul 32.

b) Exemplare rotunde, mai masive, din bară de secțiune rectangulară, rotundă sau ovală, cu capetele subțiate suprapuse sau alăturate (fig. 12, 5—6). Unul din capete este mai subțire și altul ceva mai gros. În interior se observă urmele cusăturilor dela turnat. Un exemplar în mormântul 10 cu resturi din ciotul dela turnat și alte patru exemplare în mormântul 47.

c) Exemplare rotunde, masive, din bară de secțiune ovală, nesubțiată la capete (fig. 12, 7). În interior prezintă urmele cusăturilor dela turnat. Un exemplar în mormântul 10 și alte trei în mormântul 24.

2. Verigi închise:

Exemplare masive, din bară neegal de groasă, de secțiune ovală neregulată (fig. 12, 8). În interior și la exterior se observă urmele cusăturilor dela turnat. Sunt două piese în m. 14.

În afară de verigile mai mari, s'au găsit și câteva mai mici și subțiri cu capetele ascuțite și ușor suprapuse, din bară de secțiune ovală (fig. 12, 9: m. 1 d; 20, c—d).

Butonașii de bronz sunt reprezentați prin două exemplare, dintre care unul este prevăzut, pe dosul discului în formă de calotă, cu o toartă mai mare rectangulară (fig. 12, 11), iar celălalt pe dosul unui disc arcuit și cu diametrul mai mare, cu o toartă mică (fig. 12, 12).

Tot din bronz sunt câteva perle tubulare sau simple și un tutul fragmentar cu capul rotund și gol în interior.

De o deosebită importanță pentru cronologia Hallstattului din această regiune sunt cele două fibule de fier fragmentare, variante ale tipului Glasinac, găsite în două morminte de copii (Nr. 1 și 55). Într'un caz s'a păstrat

doar corpul arcuit și piciorul cu o răsucire spiralică și portagrafă înaltă și ușor arcuită, de formă rectangulară (fig. 12, 10), iar în al doilea caz numai portagrafa înaltă și ușor arcuită de formă oarecum triunghiulară, terminată la un capăt cu o răsucire spiralică, iar la celălalt cu o simplă îndoire în care s'a mai păstrat vârful acului.

S'ar putea să mai fi fost și alte obiecte de fier, înafară de cuțite și fibule, dar nu se pot preciza, din cauza stării prea fragmentare a resturilor găsite.

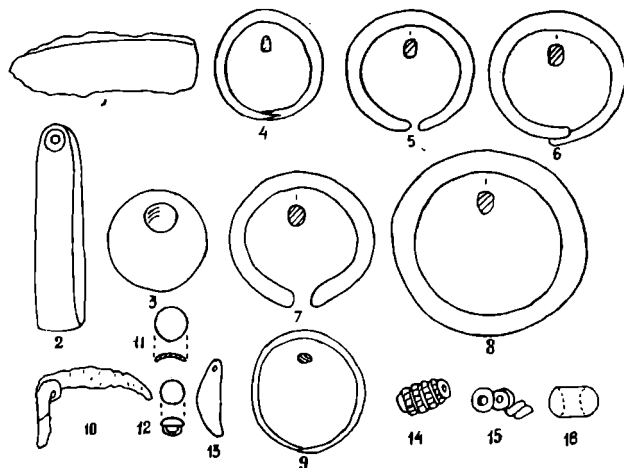

Fig. 12. — Obiecte caracteristice din inventarul mormintelor hallstattiene. Unelte de producție: cuțit din fier (1); cute din gresie (2); arme: măciucă din piatră (3); obiecte de podoabă: verigi de bronz (4—9); fibulă din fier (10); butoni de bronz (11—12); pandantiv din dinți de animal (13); mărgelile din faianță (14); cochilie (15) și lut ars (16). Nr. 1—8, 10—12, 15 la 1/4 din mărimea naturală.

Nr. 9, 14—15 la 1/2 din mărimea naturală.

Mărgelile erau confecționate din cochilii (fig. 12, 15), faianță (fig. 12, 14), os, sticlă (?) și lut ars (fig. 12, 16).

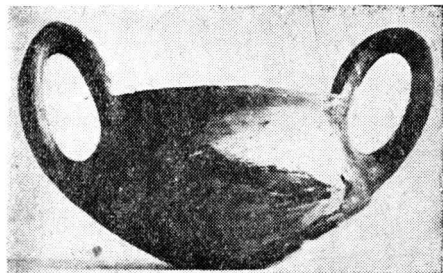
În două cazuri s'au folosit ca pandantive dinți de animale perforați (fig. 12, 12).

Înafară de aceste piese de podoabă, la suprafața solului s'a mai găsit o verigă mică de piatră perforată, similară cu un exemplar ceva mai mare de pe Cetățuie, găsit tot întâmplător.

În ceea ce privește poziția obiectelor în mormânt, s'a observat că ceramica se întâlnește de cele mai multe ori la nivelul scheletului. Numai în câteva cazuri, ca a fost așezată mai sus, bine înțeles după ce s'a acoperit cadavrul cu pământ. Vasele dela nivelul scheletului s'au așezat de obicei în regiunea capului și rareori în dreptul picioarelor, a pieptului și a mâinilor. Vasele așezate mai sus de nivelul scheletului, se aflau pe laturile mormân-

tului sau deasupra cadavrului, în regiunea capului, a picioarelor sau a pântecului, la înălțimi care variau între 0,10 m și 0,40 m față de nivelul de așezare a scheletului. Mai sus de nivelul scheletului s'au găsit unul, două sau chiar mai multe vase în formă de străchini și oale. Uneori, alături de oală, în poziție normală se puneau și o strachină cu gura în jos ca un capac.

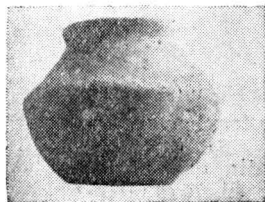
Cele câteva lame de cuțite de fier s'au găsit sub temporalul drept (Nr. 18 a), lângă osul iliac stâng (Nr. 47 b), sau sub oasele picioarelor

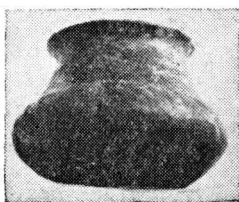
1

2

3

4

5

Fig. 13. — Vase din cimitirul hallstattian: 1. mormântul Nr. 30; 2. mormântul Nr. 39; 3. mormântul Nr. 6; 4. mormântul Nr. 55; 5. mormântul Nr. 6; 6. Dimensiuni: 1 = cca 1/3; 2 = cca 1/2; 3—4 = cca 2/3; 5 = 1/7.

(Nr. 30). O verigă de fier, ca și unele fragmente din obiecte de fier, se aflau în regiunea craniului.

Cutele de gresie s'au descoperit în dreptul mijlocului scheletului. Poziția lor ne indică că erau suspendate probabil de o centură de pe șoldul celui înmormântat.

Măciuca de piatră era pusă în spatele scheletului și nu în dreptul mâinilor.

Verigile mari de bronz erau purtate numai la picioare. Numai un exemplar mai mic, găsit în dreptul brațului, s'a folosit sigur ca brățară. Câteva verigi mici s'au găsit și în regiunea pieptului (Nr. 1 și 20) împreună cu unele mărgelile de bronz, cochilii și sticlă, ca și cu un dinte perforat de animal.

În sfârșit, cele două fragmente din fibulele de fier erau așezate imediat sub bărbie (Nr. 1 și 55).

Relativ la asocierea obiectelor din inventarul mormintelor și în primul rând a formelor ceramice, se observă că niciodată ceașca cu toartă supraînălțată nu se întâlnește împreună cu varianta de strachină cu marginea îndoită la interior. În afară de aceasta, atât ceașca, cât și strachina, fiecare la rândul lor, în inventarul mormintelor, apar însoțite de anumite forme ceramice și obiecte de metal caracteristice.

Astfel, în inventarul mormintelor, ceașca cu toartă supraînălțată este de cele mai multe ori singura formă ceramică. Numai câteodată ea este asociată cu vasele mici cu pântecul bombat, varianta 2 (m. 31).

Cele 12 morminte în care se află această formă de ceașcă (Nr. 2, 3, 4, 17, 24, 26, 31, 35, 36, 42, 47 a și 53 a—b) se găsesc atât în jurul casei dela capătul de Est al cimitirului, cât și în sectorul vestic. La Est de casă s'a constatat existența a două grupe de câte trei morminte cu această formă de ceașcă. O grupă se compune dintr'un adolescent (Nr. 2), un copil (Nr. 3) și un matur (Nr. 4), îngropați imediat la Nord de groapa săpată pentru casă. În acest grup, copilul se află în mijloc, la o adâncime mai mare (0,60 m). În cealaltă grupă, dela capătul estic al cimitirului (Nr. 17, 24, 26), copilul este îngropat la o adâncime mai mare (0,85 m) față de celelalte două schelete, probabil de bărbat și femeie. Între mormintele din această grupă mai sunt două morminte (Nr. 22 și 23) și câteva fragmente ceramice hallstattiene. Ambele morminte au în inventarul lor, în afară de vasul din varianta 1 a, încă o formă de vas, care nu s'a putut preciza, din cauza stării de conservare. În inventarul mormintelor din aceste două grupe, în afară de ceramică mai sunt următoarele obiecte: o măciucă și o cute de piatră (Nr. 4); o bucată de fier nedeterminat (Nr. 17); trei verigi masive din bronz, de secțiune ovală, varianta 1 c (Nr. 24); un tutul, o verigă de fier și un dinte perforat de animal (Nr. 26). La acestea trebuie să se mai adauge o cute de piatră din mormântul Nr. 22, care face parte, probabil, ca și mormântul 23, tot din grupul al doilea de morminte.

În două morminte imediat la Vest de casă (Nr. 42 și 47 a) se întâlnesc cești cu toartă supraînălțată. Este posibil ca la aceste morminte să se mai adauge unul (Nr. 30), în care s'au găsit un vas cu două toarte supraînălțate și două oale, așezate ceva mai sus de nivelul de așezare al scheletului. În inventarul mormântului 47 a, ceașca se întâlnește împreună cu patru verigi de bronz (varianta 1 b). De asemenea în mormântul 47 b se află și un cuțit mic de fier, alături de un vas de mici dimensiuni (varianta 1 b).

Ceașca cu toartă supraînălțată se întâlnește și în sectorul vestic al cimitirului și anume în inventarul a trei morminte (Nr. 31, 35, 36). În două

din aceste morminte (Nr. 35, 36), în afară de ceașcă nu s'a găsit nicio altă formă ceramică.

Din asociațiile dintre obiectele din inventariile mormintelor rezultă că ceașca cu toartă supraînălțată este contemporană cu următoarele elemente de inventar:

1. a) Vase scunde bitronconice (variantele 1 a--c).
b) Vas cu două toarte supraînălțate (în legătură cu varianta 1 a),
c) Oala.
2. Măciuca de piatră.
3. Cute de piatră.
4. Verigă de bronz (variantele 1 b și 1 c).
5. Tutul de bronz.
6. Cuțitaș de fier.
7. Verigă de fier.
8. Dinte perforat de animal.

Străchinile cu marginea îndoită în interior s'au așezat în morminte atât la nivelul scheletelor, cât și mai sus. Străchinile dela nivelul scheletului sunt uneori distruse sau foarte prost păstrate. Într'un caz, s'au așezat două străchini în același mormânt (Nr. 14). Aceste vase, într'o stare mai mult sau mai puțin fragmentară, se găsesc la Est de corp sau în regiunea picioarelor. Uneori vasul a fost așezat în mormânt cu gura în jos, ca strachină-capac. În inventarul mormintelor, varianta aceasta de strachină se întâlnește împreună cu vasul bitronconic scund (varianta 1 g), cu oala decorată cu brâu alveolar și cu caneluri oblice pe cantă buzei și verigile ovale închise (varianta 2),

În trei cazuri, străchinile au fost așezate în mod sigur peste nivelul de așezare al scheletului (Nr. 6, 44, 53). S'a pus o singură strachină peste un mormânt de copil (Nr. 53) și peste un altul de om matur (Nr. 6). Două străchini alăturate s'au așezat numai într'un singur caz, peste un mormânt care a fost deranjat.

Mormintele care au străchini în inventarul lor, atât la nivelul scheletului, cât și mai sus, nu se găsesc decât în sectorul dela Est și Vest de casă. Cele mai multe morminte se află în regiunea sudică dela Est de casă. Acolo străchinile se întâlnesc mai ales în mormintele de oameni maturi și adolescenți. Într'un caz s'a găsit o strachină și într'un mormânt de copil (Nr. 53), așezată ceva mai sus de nivelul scheletului. Deci, în ceea ce privește prezența acestui element de inventar în mormânt, nu poate fi vorba de un rit funerar în legătură cu vârsta sau sexul celui înmormântat.

Străchinile, spre deosebire de ceștile cu toartă supraînălțată, se întâlnesc mai des împreună cu vasele mici. Acestea, la rândul lor, sunt în strânsă

legătură genetică cu formele care însoțesc ceașca cu toartă supraînălțată, reprezentând de fapt o evoluție a formelor anterioare. Astfel, vasele bitronconice au gura mai îngustă și pântecul indicat printr'o cantă mai mult sau mai puțin accentuată. În genere, se pare că tectonica vaselor este mai bine definită la vasele care însoțesc ceașca.

În morminte, înafară de vasele mici, alături de străchini se mai întâlnesc uneori oale în formă de urne, decorate cu brâu alveolar, dispus orizontal sau în arcade, proeminente și câteodată cu caneluri oblice pe cantă exterioară a marginii. Aceste oale se puneau, de obicei, mai sus de nivelul de așezare al scheletului. De aici, s'ar putea deduce că obiceiul de a se pune în mormânt oale mai sus de nivelul scheletului este caracteristic în cimitirul dela Stoicani, pentru o fază în care strachina cu marginea îndoită în interior a fost un element important din inventarul ceramicii. Până în prezent, în cimitirul dela Stoicani, numai într'un singur caz, această formă de vas se întâlnește alături de vasul cu două toarte supraînălțate.

În inventarul mormintelor, strachina cu marginea îndoită în interior este asociată cu următoarele elemente de inventar:

1. a) Vas bitronconic mic (variantele 1 d, din pastă mai grosolană și fără decor și 1 g).
- b) Cupă mică cu picior (varianta 3).
- c) Oala-urnă, decorată cu brăuri alveolare și proeminente.
2. Mărgea de os.

În afară de ceramică, ne interesează și asocierile dintre obiectele de podobă, mai ales cele dintre fibulele de fier și verigile de bronz și celelalte elemente din inventarul mormintelor.

Într'un mormânt (Nr. 1) fibula Glasinac nu era însoțită de ceramică, ci numai de o verigă mică și perle tubulare de bronz și de un dinte perforat de animal folosit ca pandantiv. În schimb, în alt mormânt (Nr. 55), fibula se întâlnește alături de trei vase mici bitronconice, dintre care două sunt forme reduse după urnele mari bitronconice (variantele 1 d, 1 f) și al treilea este simplu și cu gura larg deschisă (varianta 1 a). Din inventarul acestui mormânt, rezultă că varianta 1 d este contemporană cu variantele 1 a și 1 f. Aceasta se confirmă și prin săpăturile din așezarea hallstattiană de pe Cetățuie, unde s'au găsit cele trei variante de vase în aceeași groapă. În afară de aceasta, prin varianta 1 d nu se stabilește legătura dintre fibula Glasinac și străchinile cu marginea îndoită la interior, deoarece vasul care însoțește strachina în mormântul 41 se deosebește de vasul 55 b, atât prin tehnica pastei, cât și prin lipsa decorului canelat. Deci, este mai probabil că fibula Glasinac face parte din inventarul fazei caracterizate, prin ceștile cu toartă supraînălțată. Tot în inventarul acestei faze mai pot fi cuprinse

și verigile subțiri din bronz cu bara de secțiune rectangulară neregulată (varianta 1 a), care s'au găsit împreună cu fibula în mormântul 55. Deci verigile din bronz deschise, mai masive, din bară de secțiune rectangulară și ovală (variantele 1 b—c) sunt caracteristice pentru faza ceștilor, iar verigile închise și masive din bară ovală sunt caracteristice pentru faza careia îi aparțin strachinile cu marginea îndoită în interior,

Obiectele de podoabă de bronz sunt mai numeroase în inventarul mormintelor cu cești cu toartă suprainălțată decât în acela al mormintelor cu strachini. Alături de tipurile de verigi amintite, în primul caz se mai întâlnesc perle tubulare de bronz, iar în al doilea, perle și verigi mici de bronz. Înaltura de acestea în inventarul mormintelor cu ceașcă, se mai găsesc perle din cochini și sticlă, ca și dinți perforați, de animale, în timp ce în mormintele cu strachini nu mai apar decât mărgelile din gresie. Rezultă deci, că cele mai multe și mai variate elemente de podoabă sunt din faza mormintelor cu cești.

În comparație cu bronzul, fierul este folosit puțin, confecționându-se din el doar fibule, cuțitase, verigi și poate încă unele piese care nu s'au putut determina din cauza stării proaste de conservare. Cele mai multe din asemenea obiecte s'au găsit tot în mormintele unde erau și ceștile cu toartă suprainălțată.

Deosebirea de inventar dintre mormintele cu cești și acelea cu strachini nu se explică printr'o diferență rituală, sau printr'o modă deosebită. În ambele cazuri, ceștile și strachinile se găsesc în mormintele de copii, adolescenți și maturi. Nu este o preferință pentru cești sau strachini după sex sau varstă.

De asemenea, numărul mai mic al mormintelor cu strachini ca și inventarul bogat în vase al mormântului 6, nu pot fi puse în legătură cu anumite diferențieri sociale care ar fi existat între cei îngropați cu strachini și cei îngropați cu cești. Din contră, după inventarul descoperit în morminte, nu este exclus, ca asemenea diferențieri sociale să fi existat în interiorul ambelor grupe caracterizate, atât prin cești cât și prin strachini.

Din aceste motive, este mai probabil că, în cimitirul hallstattian dela Stoicani avem de a face cu două faze cronologice care se succed. O fază mai veche, în strânsă legătură cu Hallstattul mijlociu și chiar timpuriu, și alta mai nouă din Hallstattul târziu. În această din urmă fază, pe de o parte este o evoluție a formelor ceramice mai vechi, din faza anterioară, iar pe de alta apare o formă nouă, strachina, care se continuă după aceea și în epoca La Tène veche de tradiție hallstattiană. Faza veche poate fi datată în secolul. al VII-lea î. n. atât prin varianta de fibulă de fier de tipul

Glasinac⁶, cât și prin legăturile cu unele descoperiri hallstattiene din Oltenia⁷. Faza mai nouă nu poate fi datată deocamdată, decât cu aproximație în secolul al VI-lea î. n. După numărul mai mic de morminte descoperite este posibil ca această fază să fi durat mai puțin decât faza anterioară.

Faza mai veche este caracterizată în deosebi prin: cești cu toartă supraînălțată, vase mici bitronconice (variantele 1 a—), vase cu două toarte supraînălțate, oale, fibula Glasinac de fier, verigile de bronz (variantele 1 b—c), tutulul de bronz și cuțitașul de fier.

Faza mai nouă se caracterizează în special prin; strachina cu marginea îndoită în interior, canelată oblic sau necanelată, vase bitronconice mici (variantele 1 g), cupa cu picior și oala. În genere, repertoriul formelor ceramice este mai variat în faza a doua.

Din punctul de vedere al ritului funerar, în faza a doua se obișnuiește să se pună frecvent vase mai mari, oale și străchini nu numai la nivelul scheletului, ci mai sus. Aceasta, desigur, în legătură cu un rit funerar mai vechi, întâlnit în Sudul Moldovei în necropolele dela Poiana, raionul Tecuci, Reg. Bârlad⁸ și Balintești-Cioinagi (raionul Bârlad, regiunea Bârlad)⁹, ambele aparținând culturii Monteoru din epoca Bronzului. În afară de aceasta, tot din faza a doua se generalizează obiceiul de a se pune vase mari și în mormânt la nivelul scheletului. Chircirea în general este moderată în ambele cazuri. În ceea ce privește cele două cazuri de chircire accentuată (Nr. 12, 48) deși scheletele nu sunt însoțite de inventar, se poate totuși bănui că datează din faza mai veche, ca și scheletele cu o chircire ceva mai accentuată (Nr. 30, 31, 47 a). De asemenea, în ambele faze se obișnuia să se pună, câteodată, o piatră plată în mormânt, mai ales în regiunea capului.

Deci, între cele două faze se constată deosebiri atât în ceea ce privește, inventarul cât și ritul funerar. În afară de deosebiri sunt însă și puncte comune mai ales în ceea ce privește unele forme de vase bitronconice, la care se observă o evoluție dela forme mai vechi, cu pântecul mai rotunjit și cu decor din caneluri orizontale pe partea superioară și oblice pe pântec, la formele

⁶ Pentru acest tip de fibule din peninsula Balcanică vezi: L'âge du fer dans les régions thraces de la péninsule balcanique, Paris, 1930, p. 52 și urm. Cultura din cimitirul dela Cașitza din Macedonia, care cuprinde și fibule de acest tip, publicate de Casson (Stanley Casson, Macedonia, Thrace and Illyria, Milford, 1926, p. 52 și p. 147 și 151), este datată de Casson între 1100 și 650. Deci *terminus ante quem*, pentru acest tip de fibulă ar fi 650 după Casson.

⁷ Vezi Arheologia preistorică a Olteniei, Arhivele Olteniei, Nr. 101—102 și 103—104, 1939, p. 166 și urm. pentru grupele de morminte tumulare dela Gura Padinei și Telești-Drăgoești, care prezintă legături strânse cu inventarul cimitirului hallstattian dela Stoicani.

⁸ La nécropole de l'âge du bronze de Poiana, Dacia, V—VI, 1935—1936, p. 151 și urm.

⁹ „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, 1, 1950, 1, p. 65 și urm.

cu profilul pântecului mai accentuat și fără caneluri. De asemenea, și în faza veche, alături de verigile de bronz cu capetele deschise, din bară mai subțire de secțiune rectangulară sau ovală, se întâlnesc și exemplare mai masive ca și în faza a doua, cu deosebire însă că în această fază nu mai au capetele deschise.

Majoritatea mormintelor datează din prima fază. Astfel, din această fază s'au găsit șaptesprezece morminte, dintre care unul este dublu (Nr. 1—4, 8, 17, 20, 24, 26, 30—32, 35—36, 42, 47 a—b, 55), iar din faza a doua sunt numai nouă morminte, dintre care de asemenea unul este dublu (Nr. 6, 9, 10 a—b, 13—14, 27, 41, 44, 53). În sfârșit, dintr'o fază neprecizată (prima sau a doua) provin patrusprezece morminte (Nr. 5, 7, 15—16, 18 a—b, 21—23, 33—34, 37, 39, 45, 50), cât și alte cincisprezece care nu conțin niciun element de inventar (Nr. 11, 12, 19, 25, 28, 29, 38, 40, 43, 46, 48—49, 51—52, 54).

Din dispoziția mormintelor pe plan, nu se observă o ordine în sensul că nu se constată șiruri regulate. Mormintele din prima fază încep chiar dela capătul estic al terenului, unde se găsesc trei morminte (Nr. 17, 24, 26), chiar pe marginea de Est a cimitirului. Apoi 15 m spre Vest, nu mai este niciun mormânt din această fază, după care se întâlnesc șapte morminte din aceeași vreme la distanță de 5—6 m unele de altele. Tot acolo, este probabil că unele din aceste morminte sunt asociate cu două morminte fără inventar (Nr. 19, 28). De asemenea, se constată că la capătul estic al cimitirului sunt cele mai multe morminte care aparțin în mod sigur fazei a doua. S'ar putea ca unele din mormintele fără inventar din acest sector al cimitirului, să aparțină tot fazei a doua, dar nu sunt dovezi. Se observă numai că, mormintele fără inventar din această parte a cimitirului se găsesc numai pe margine.

Din felul în care apar mormintele în sectorul estic al cimitirului, s'ar putea deduce că în faza a doua s'au făcut înmormântări în spațiile libere mai mari dintre mormintele din faza întâia. Așa s'ar explica, eventual, și lipsa de ordine care se observă în planul mormintelor din cimitir. Inafară de aceasta nu ar fi exclus ca mormintele să nu fi fost așezate totdeauna în șiruri, ci și grupate.

★

Recentele săpături arheologice din cimitirul hallstattian dela Stoicani, singurul cunoscut din Moldova, au permis să se determine atât caracterul intrinsec, cât și unele faze de evoluție ale culturii hallstattiene din această regiune din Sudul Moldovei.

Originea acestui aspect hallstattian este locală, fiind în legătură cu culturile anterioare din Hallstattul timpuriu și epoca Bronzului. Hallstattul

timpuriu nu este încă documentat în această regiune. În schimb, epoca Bronzului se cunoaște atât prin săpăturile din cimitirul aparținând culturii Monteoru dela Balintești-Cioinagi din 1948 și 1949 ¹⁰, cât și prin culegerea de materiale, dela suprafața solului, făcute cu prilejul unei periegeze din 1939 ¹¹.

Această origine locală se reflectă în ritul funerar și în inventarul mormintelor, în primul rând ceramica.

În ceea ce privește ritul funerar, înhumăția cu schelete chircite într'un cimitir plan este foarte rară în Hallstattul dela noi. În Moldova până în prezent, înafară de Stoicani, s'au mai descoperit două morminte hallstattiene de acest fel, în cuprinsul așezării Usatovo dela Foltești ¹². Alte morminte de înhumăție s'au descoperit recent la Glăvăneștii-Vechi ¹³. În Oltenia, în tumulii dela Balta Verde și Gogoși (raionul Vânu Mare, regiunea Dolj) ¹⁴, și Transilvania, în cimitirul dela Tg. Mureș ¹⁵, s'au descoperit morminte de înhumăție hallstattiene dar nu cu scheletele chircite, ci în poziție întinsă. De asemenea s'au mai găsit morminte hallstattiene de înhumăție în poziție întinsă și la Zimnicea ¹⁶.

În general, în această vreme, incinerăția este foarte răspândită în Oltenia, unde se întâlnește atât în câmpurile de urne, cât și în tumuli, de obicei din preajma așezărilor ¹⁷.

Ritul înhumăției cu schelete chircite, caracteristic pentru cimitirul dela Stoicani, este în legătură aici cu o tradiție mai veche din epoca Bronzului. Cele câteva morminte în poziție chircită mai accentuată datează probabil din prima fază reprezentând o tradiție mai veche din epoca Bronzului.

De asemenea, tot în legătură cu tradiția mai veche trebuie puse poziția mâinilor, deseori cu etichete aduse în fața feței, așezarea unei pietre mai mari în mormânt, ca și obiceiul de a se pune vase nu numai lângă cadavru, ci chiar și mai sus, după ce s'a acoperit cadavru cu pământ.

Relativ la inventar, formele ceramice din cimitir sunt de caracter autohton și reprezintă dezvoltări locale din regiunea Dunării inferioare.

¹⁰ „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, I, 1950, 1, p. 65 și urm.

¹¹ Archäologische Forschungsreise im Bezirk Covurlui, „Dacia“ VII—VIII, 1937—1940, p. 437 și urm.

¹² „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, II, 1951, 1, p. 254.

¹³ Ibidem, p. 60, 67 în ceea ce privește alte trei morminte de înhumăție cu scheletele în poziție chircită, menționate în „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, I, 1951, 1, p. 28 și urm, nu se poate preciza dacă datează din Hallstatt sau din vremea mormintelor cu ocră. O cană de lut ars cu toarta puțin supraîncălzită s'a descoperit și într'un mormânt cu ocră de pe Cetățuia dela Stoicani.

¹⁴ „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, I, 1950, 1, p. 109 și urm.

¹⁵ A marosvásárhelyi őskori telep, scythaeis népvándor laskori temető, Dolgozatok, VI, 1915, 2, p. 257 și urm. și 310 și urm. (rezumatul francez).

¹⁶ „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, I, 1950, 1, p. 94.

¹⁷ Arhivele Olteniei Nr. 101 - 104, 1930, p. 149 și urm.

Ceștile cu toartă supraînălțată, ca și vasele cu două toarte supraînălțate, continuă tradiția mai veche locală din epoca bronzului. Străchinile cu marginea îndoită în interior, pot fi puse în legătură cu o formă locală mai veche din cultura neolitică Gumelnița-Ariușd, care este documentată în această regiune. În cimitirul dela Stoicani, această formă de strachină este decorată câteodată pe umăr cu caneluri oblice, obișnuite în hallstattul local. Uneori în loc de caneluri sunt doar simple impresiuni oblice oval ascuțite. De asemenea, și vasele în formă de urnă din pastă mai grosolană și decorate cu șiruri de impresiuni ovale sau cu brăuri alveolare și cu proeminențe, se întâlnesc în mod frecvent în această regiune încă din Neolitic. În sfârșit, vasele mici bitronconice, mai late și mai puțin înalte, imitate după urnele mari hallstattiene, întâlnite des în Hallstattul mijlociu din Oltenia și Transilvania reprezintă, ca și acestea, dezvoltări locale din regiunea Dunării inferioare ¹⁸.

În ceea ce privește urnele bitronconice dela Stoicani, după care s'au imitat miniaturile din cimitir, se deosebesc două forme contemporane una cu partea superioară dezvoltată și alta cu gâtul oblic scurt. În ambele cazuri, pântecul este dezvoltat și rotunzit, ca la unele urne hallstattiene din Oltenia ¹⁹ și Transilvania ²⁰. De asemenea, caracteristic pentru acest tip de vase este și decorul canelat, dispus orizontal pe partea superioară și oblic pe pântec. Deci, prin formă și decor vasele bitronconice miniaturi din cimitirul dela Stoicani pot fi puse în legătură cu urnele mari corespunzătoare din Hallstattul mijlociu dela noi.

Din asocierile dintre formele ceramice ale inventarului mormintelor rezultă că vasele mici bitronconice mai mult înalte decât late, cu trecerea accentuată între cele două părți componente ale corpului și nedecorate cu caneluri, reprezintă o dezvoltare locală mai târzie, de sigur după formele bitronconice mari pentru care, de asemenea, se găsesc analogii în Hallstattul local din Oltenia și Transilvania.

În genere, după cum s'a observat și de către V. Pârvan, în ceramica hallstattiană locală continuitatea este mai evidentă decât în metalurgie ²¹. Elementele de podoabă din metal găsite în cimitirul dela Stoicani ne orientează, pe de o parte, către Peninsula Balcanică, iar pe de alta, către regiunile carpato-dunărene. Fibula de fier de tip Glasinac reprezintă un element caracteristic Nord-Vest balcanic introdus în această regiune, în Sudul Moldovei. Exemplare înrudite s'au mai găsit în valea Dunării inferioare și anume

¹⁸ I. Nestor, op. cit. p. 114.

¹⁹ Arhivele Olteniei No. 101-104, 1930, fig. 196, 3,

²⁰ A marosvásárhelyi őskori telep. scythae népvándor iaskori temető, Dolgozatok, VI, 1915, 2, p. 257 și urm. și 310 și urm. (rezumatul francez), fig. 27, 5-6 și fig. 29, 31.

²¹ V. Pârvan, *Getica, O protoistorie a Daciei*, în Publ. Ac. Rom. Mem. Sect. Ist. Buc. 1926, seria III, tom. III, mem. 2, p. 428.

într'un tumul din grupul Gura Padinei-Oltenia ²² și într'un mormânt dela Zimnicea ²³. Deci tipul acesta de fibulă a ajuns din Nord-Vestul Peninsulei Balcanice la Nord de Dunăre, răspândindu-se spre Est până la Sudul Moldovei.

În ceea ce privește verigile din bronz, este probabil că sunt originare din spațiul carpato-dunărean, unde se cunosc în bronzul târziu și Hallstattul timpuriu, atât tipurile descrise cu capetele apropiate sau suprapuse, de aceeași grosime cu bara sau mai subțiri, de secțiune ovală sau rectangulară, cât și tipurile închise ²⁴.

Din analiza ritului funerar și a principalelor elemente de inventar din cimitirul dela Stoicani, rezultă că acolo este reprezentat un aspect al Hallstattului local cu caracter autohton, care prezintă legături cu Hallstattul din Oltenia și Transilvania. Avându-se în vedere legăturile Hallstattului oltean cu Hallstattul local din câmpia munteană, grupa Bordei-Herăstrău ²⁵, este foarte probabil că se vor putea stabili raporturi și cu Hallstattul local din Muntenia, mai ales că regiunea din Sudul Moldovei, în care se găsește Hallstattul acesta, nu este altceva decât o prelungire a Câmpiei Române. Din acest punct de vedere este foarte probabil că, au existat legături între triburile hallstattiene locale din Sudul Moldovei și acelea din Muntenia, care dealtfel se învecinau. Prin aceste legături este posibil ca Hallstattul Sud-moldovean dela Stoicani să se integreze în aria de răspândire a Hallstattului muntean, deosebindu-se prin unele caractere comune de alte aspecte hallstattiene din Moldova, care prin poziția lor geografică sunt orientate în alte direcții. Astfel, Hallstattul dela Poiana se deosebește de Hallstattul dela Stoicani atât prin unele forme cât și prin folosirea largă a decorului incizat ²⁶.

Aspectul hallstattian din cimitirul dela Stoicani aparține unor triburi locale sedentare și de caracter pașnic care se ocupau cu agricultura, creșterea vitelor, pescuitul și probabil și cu vânatul.

Așezarea acestor oameni a fost în apropiere, pe Cetățuia neolitică, care prin poziția ei geografică oferea și o bună apărare naturală.

Autohtonii îngropați în cimitir, continuau o tradiție mai veche locală, atât în ceea ce privește ritul funerar, cât și inventarul. Lipsa elementelor

²² Cf. Arhivele Olteniei Nr. 101-104, 1930, fig. 212,2 ab și 213 (reconstituire) pentru un exemplar fragmentar cu placa portagrafei rectangulară și cu marginile concave.

²³ Un exemplar inedit, descoperit în 1949, cu placa portagrafei de formă triunghiulară. În colecțiile Muzeului Național de Antichități.

²⁴ Până în prezent au fost studiate mai amănunțit doar exemplarele dela sfârșitul epocii Bronzului și începutul Hallstatt-ului în spațiul româno-ungar (vezi Arhivele Olteniei Nr. 101-104, 1930. Depozitul de bronz dela Bârsana. Anuarul Institutului de Studii clasice, Cluj, V, 1949, p. 175 și urm).

²⁵ I. Nestor, op. cit., p. 111 și urm.

²⁶ „Studii și Cercetări de Istorie Veche“, II, 1951, 1. p. 183 și urm.

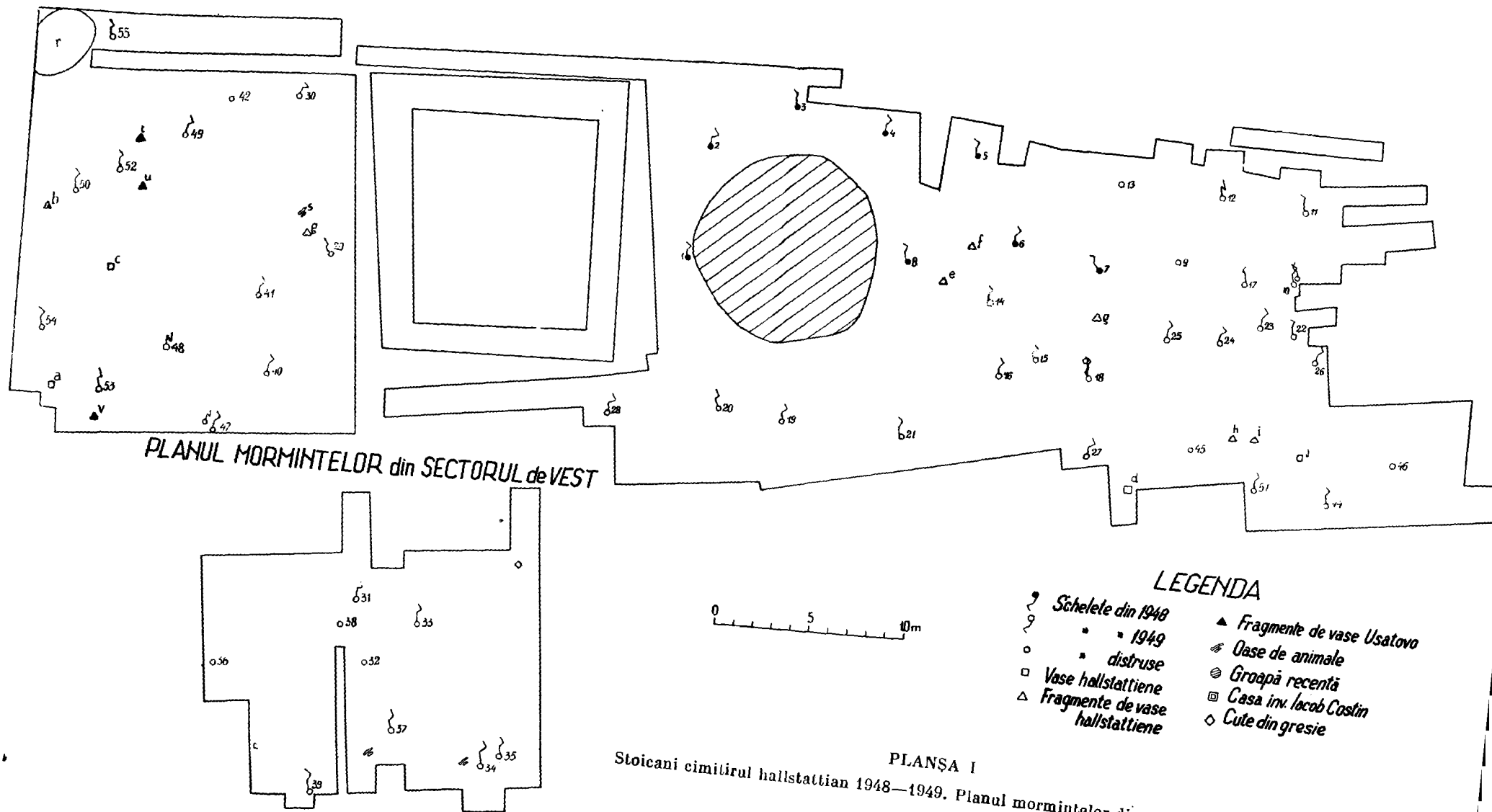
scitice dovedește că autohtonii nu veniseră în contact cu Sciții. În schimb, prezența podoabelor din fier și bronz din unele morminte atestă legăturile acestor triburi cu Nord-Vestul peninsulei Balcanice și regiunea carpato-dunăreană. Schimburile cu aceste regiuni au contribuit probabil la anumite restratificări social-economice care se reflectă și în morminte. Din acest punct de vedere, este posibil ca acele câteva tipuri de morminte cu inventar mai bogat, compus din mai multe vase și obiecte de podoabă din bronz și fier, să fi aparținut unei categorii mai înstărite. Majoritatea mormintelor o constituie însă acele fără de inventar sau cu un inventar sărăcăcios, care pot fi puse în legătură cu o categorie mai săracă. Aceste deosebiri sociale după inventar se constată în fiecare din cele două faze ale evoluției culturii hallstattiene locale. De obicei, mormintele fără de inventar se găsesc în preajma celor cu inventar mai mult sau mai puțin bogat.

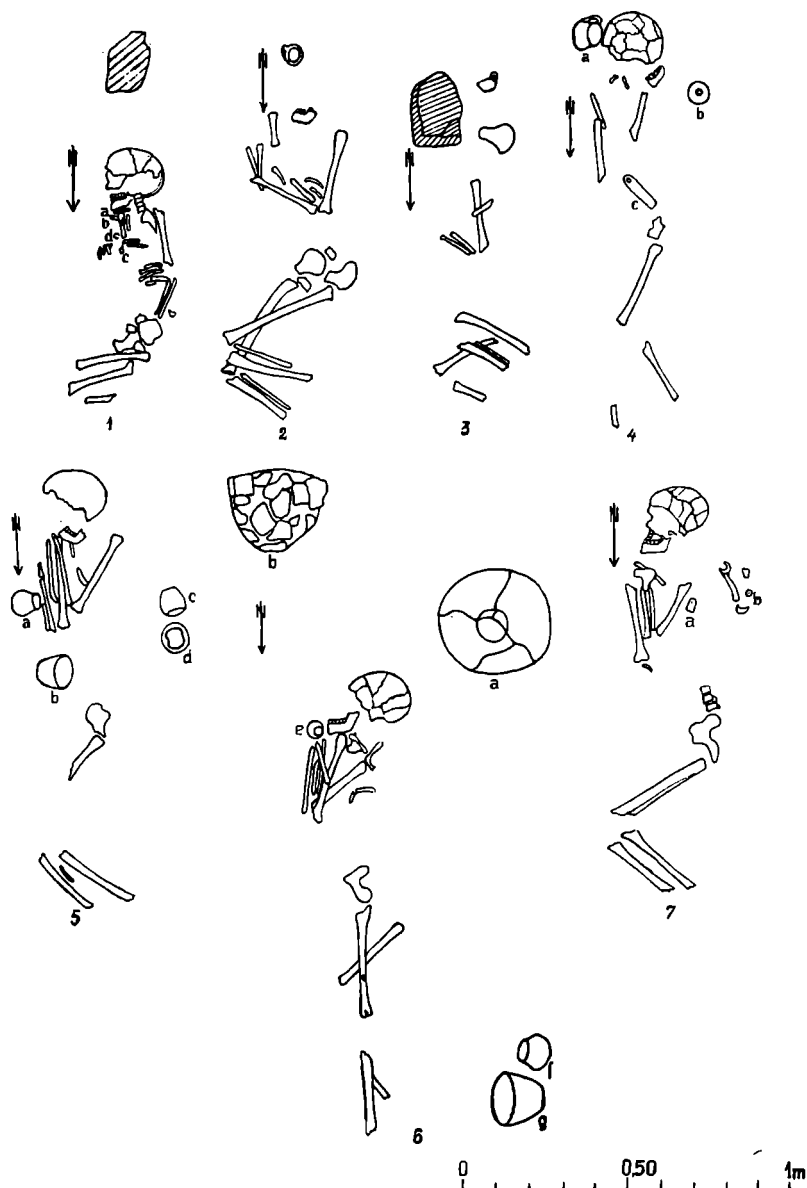
Nu s'a observat o grupare a mormintelor pe cartiere după starea socială a celui îngropat. Este mai probabil că mormintele au fost grupate pe familii. Alături de cei mai înstăriți, au fost îngropați și acei săraci, care probabil că erau folosiți de familiile mai înstărite, din cauza productivității muncii lor.

În genere, aspectul culturii materiale a triburilor acestea este mai puțin evoluat în comparație cu acela al triburilor hallstattiene din alte regiuni ale țării noastre, în primul rând din Oltenia și apoi din Transilvania. Acolo, dezvoltarea deosebită a Hallstattului mijlociu și târziu se datorește mai ales metalurgiei bronzului care, de sigur, a fost în strânsă legătură cu materia primă, arama, care se găsește în aceste regiuni.

În Sudul Moldovei, ca și în Moldova în genere, lipsind această materie primă, nu s'a dezvoltat o metalurgie a bronzului. Obiectele din bronz, găsite acolo în prima epocă a fierului, provin, probabil, pe calea schimburilor cu triburile din Transilvania și de pe teritoriul U.R.S.S., care cunoșteau și practicau această metalurgie.

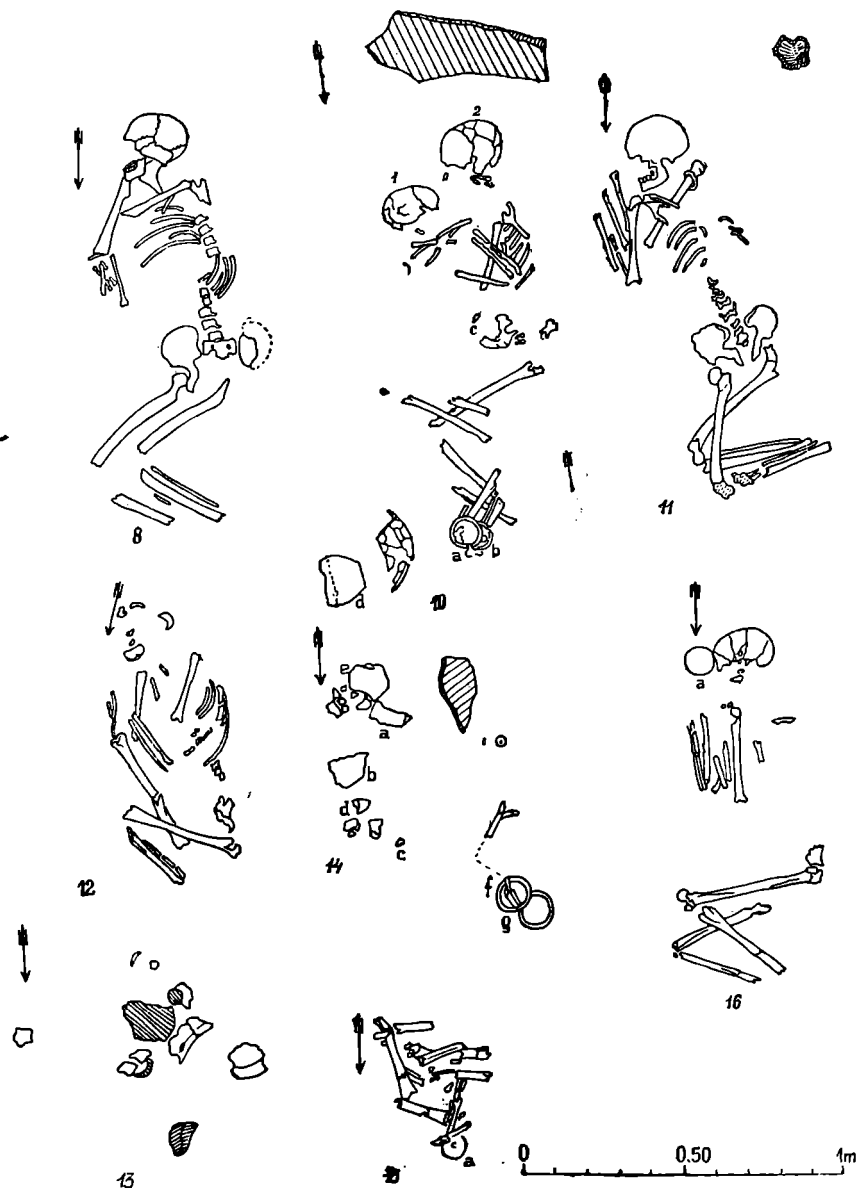
În legătură cu aceasta se pare că lipsa de activitate metalurgică la triburile hallstattiene din Moldova, este una din cauzele care întârzie apariția celei de a doua mari diviziuni sociale a muncii, despărțirea meseriașilor de agricultori, încetinindu-se prin aceasta procesul de descompunere a orânduirii gentilice patriarhale din această regiune.

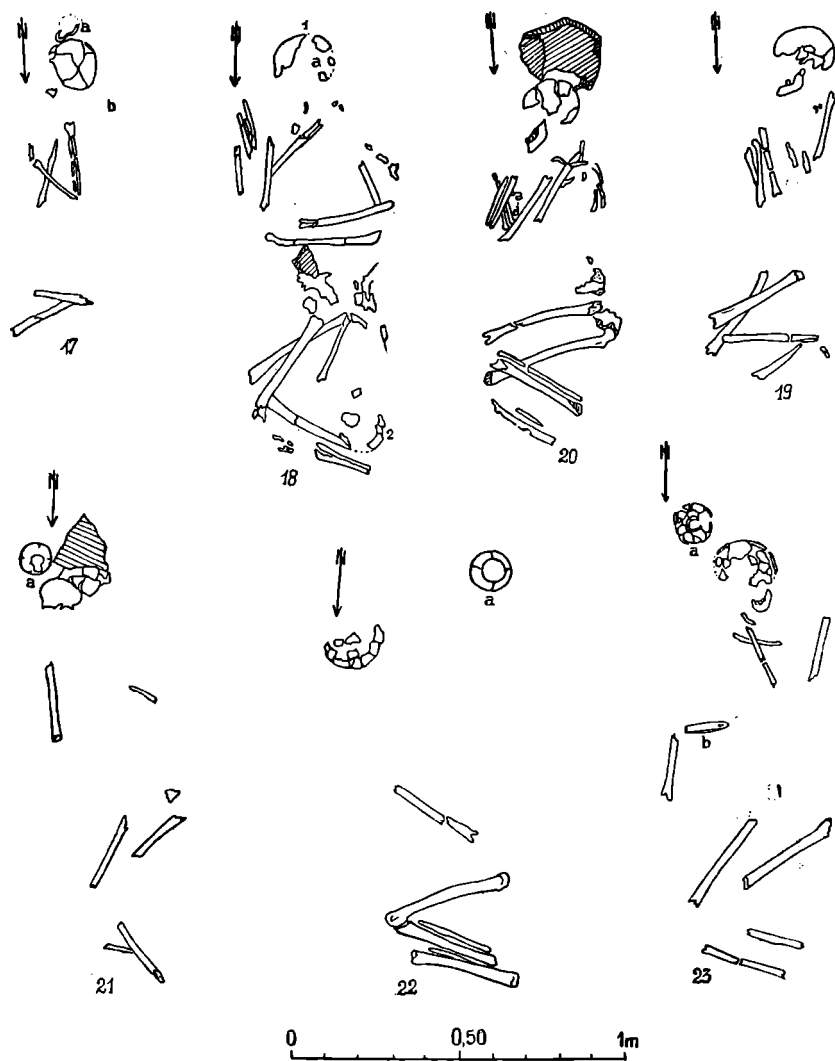
PLANȘA II

Morminte hallstattiene. (Nr. 1—7).

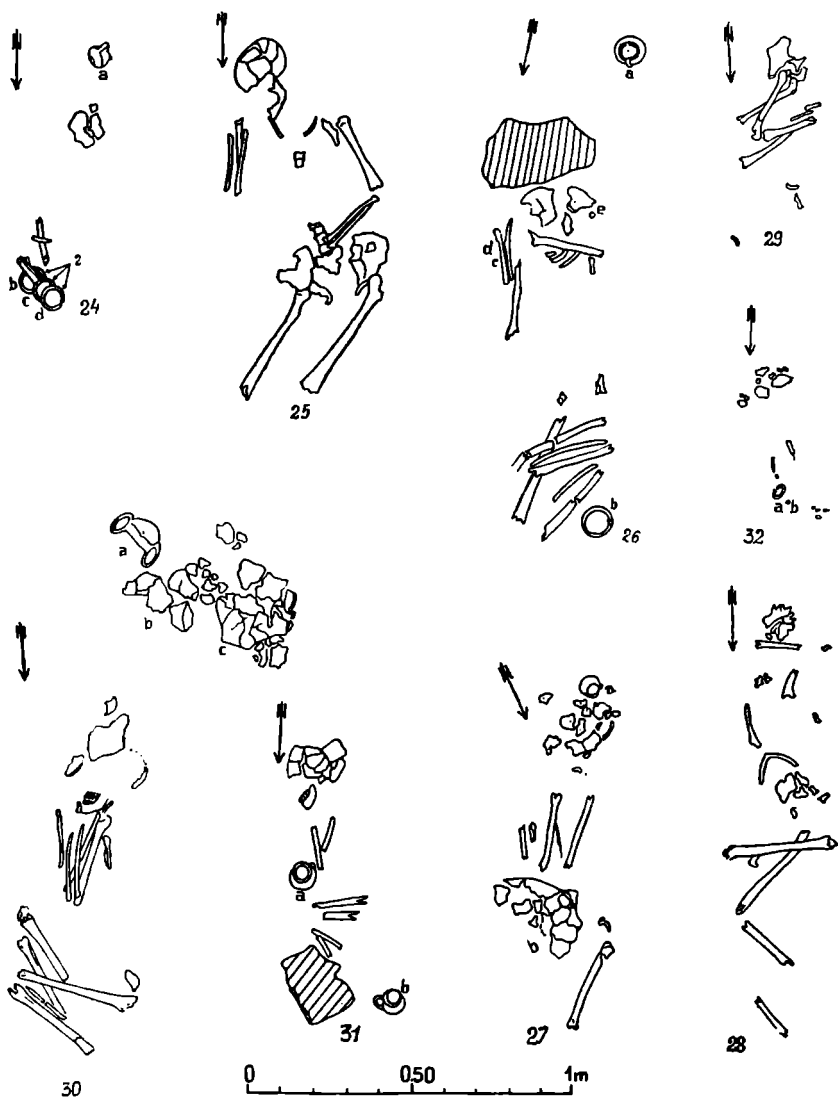
PLANȘA III

Morminte hallstattiene (8 10- 16).

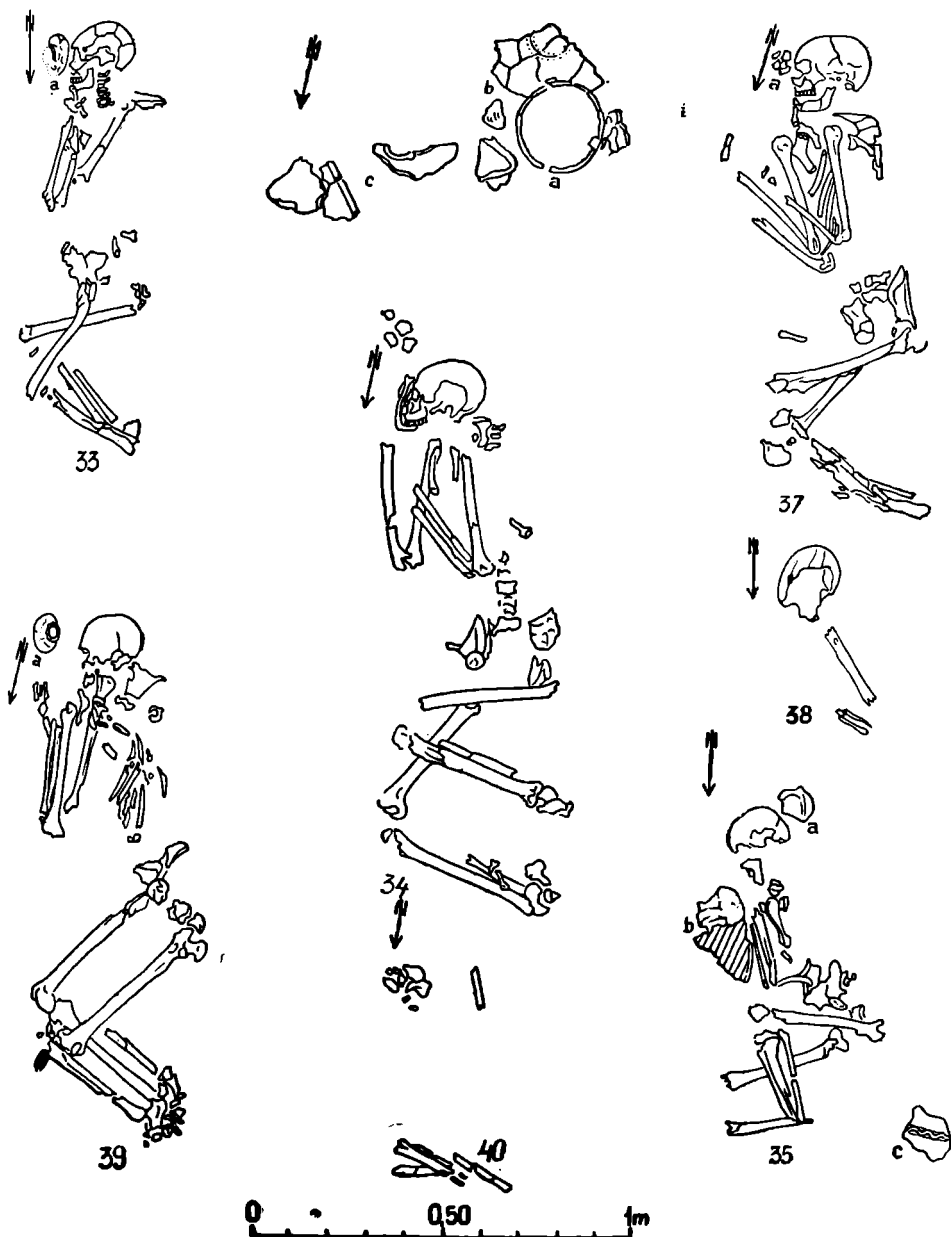

PLANȘA IV

Morminte hallstattiene (Nr. 17--23).

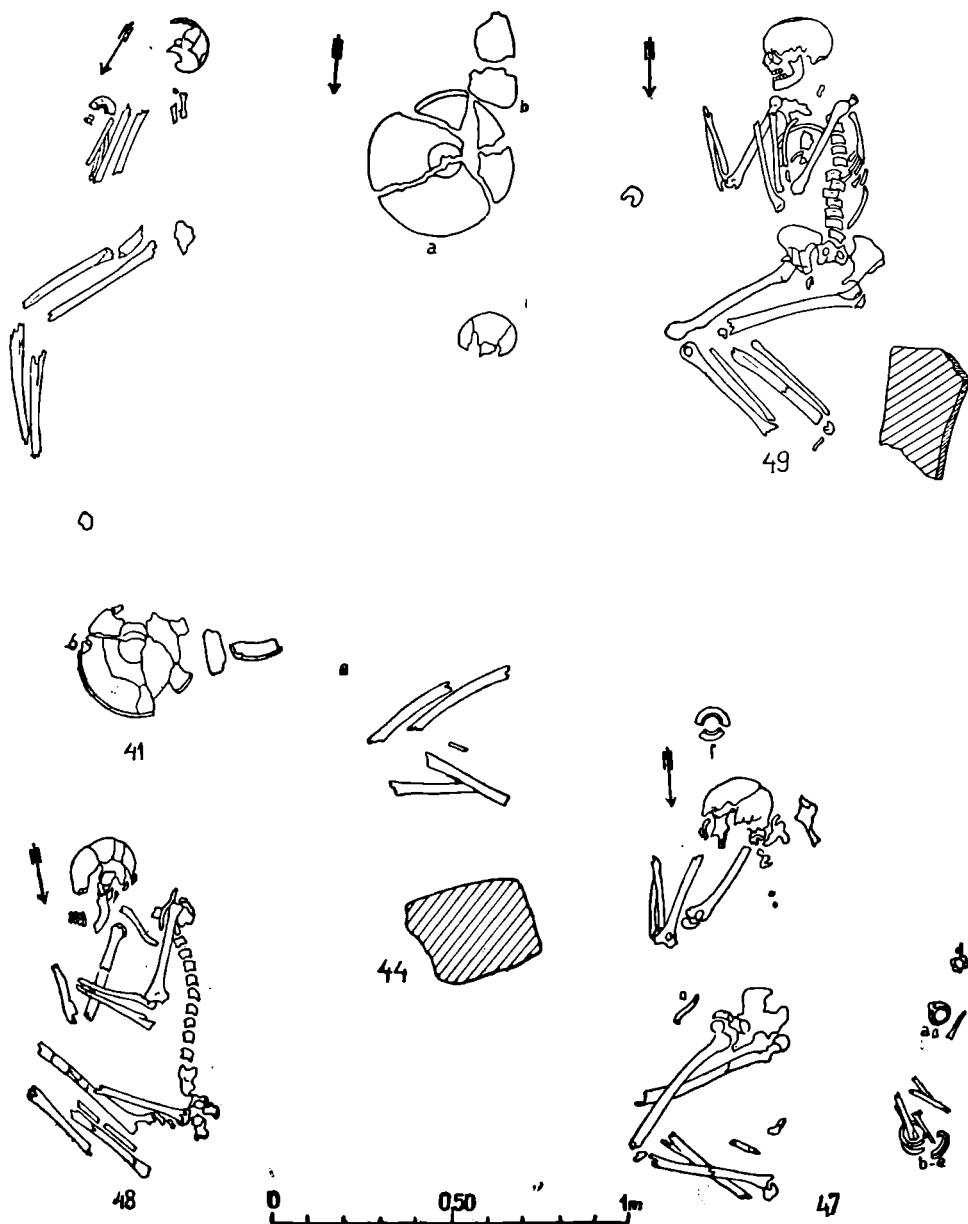

PLANȘA V
Morminte hallstattiene (Nr. 24—32).

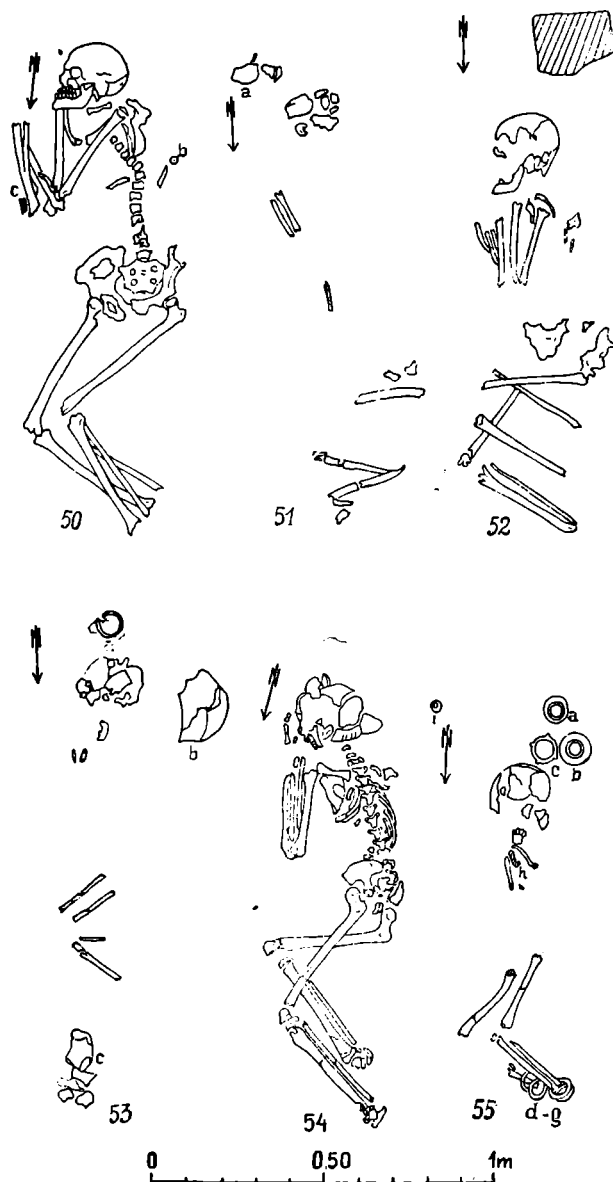

PLANȘA VI

Morminte hallstatiene (Nr. 33-35, 37-40).

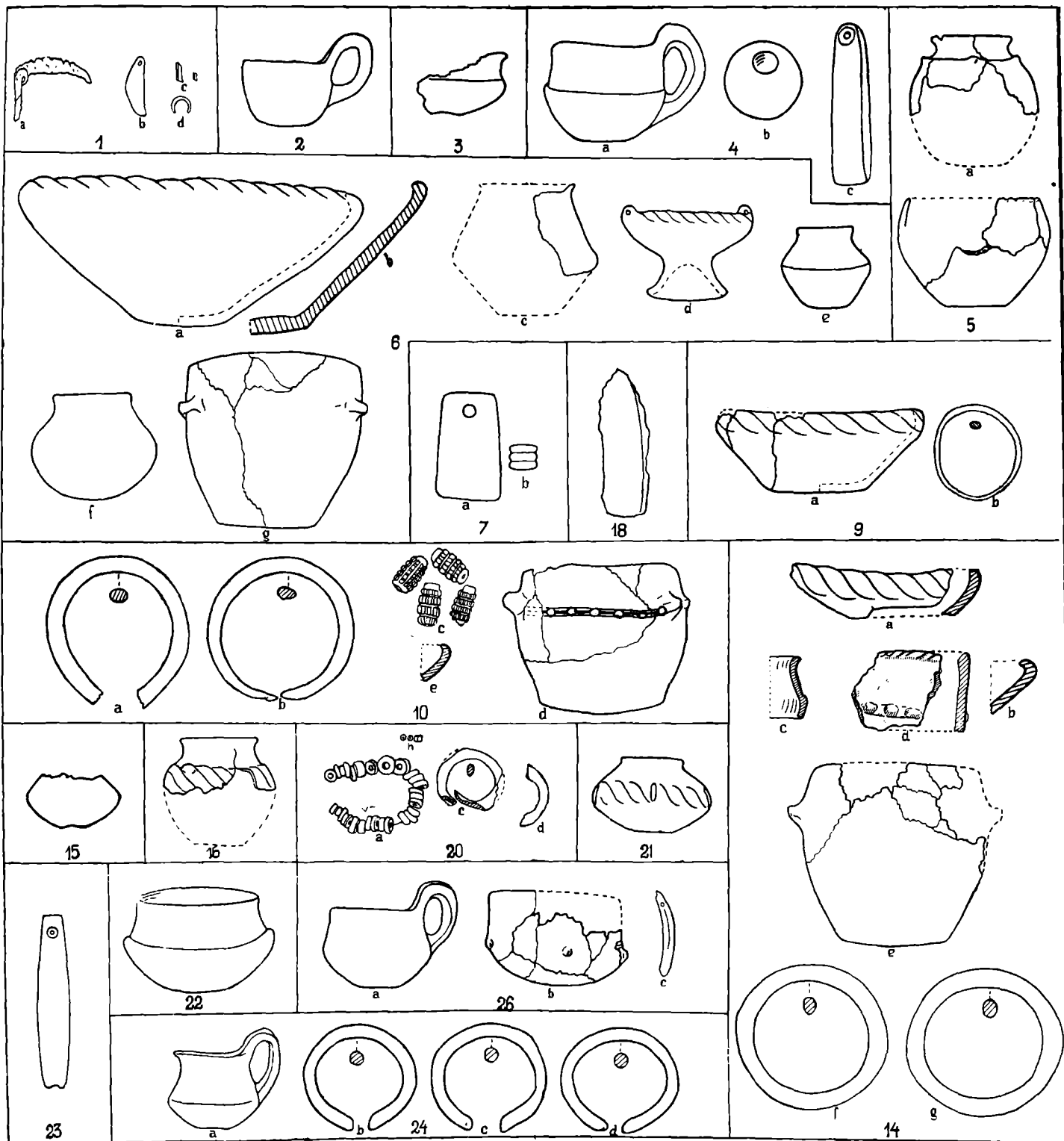

PLANȘA VII
Morminte hallstattiene (Nr. 41, 44, 47—49).

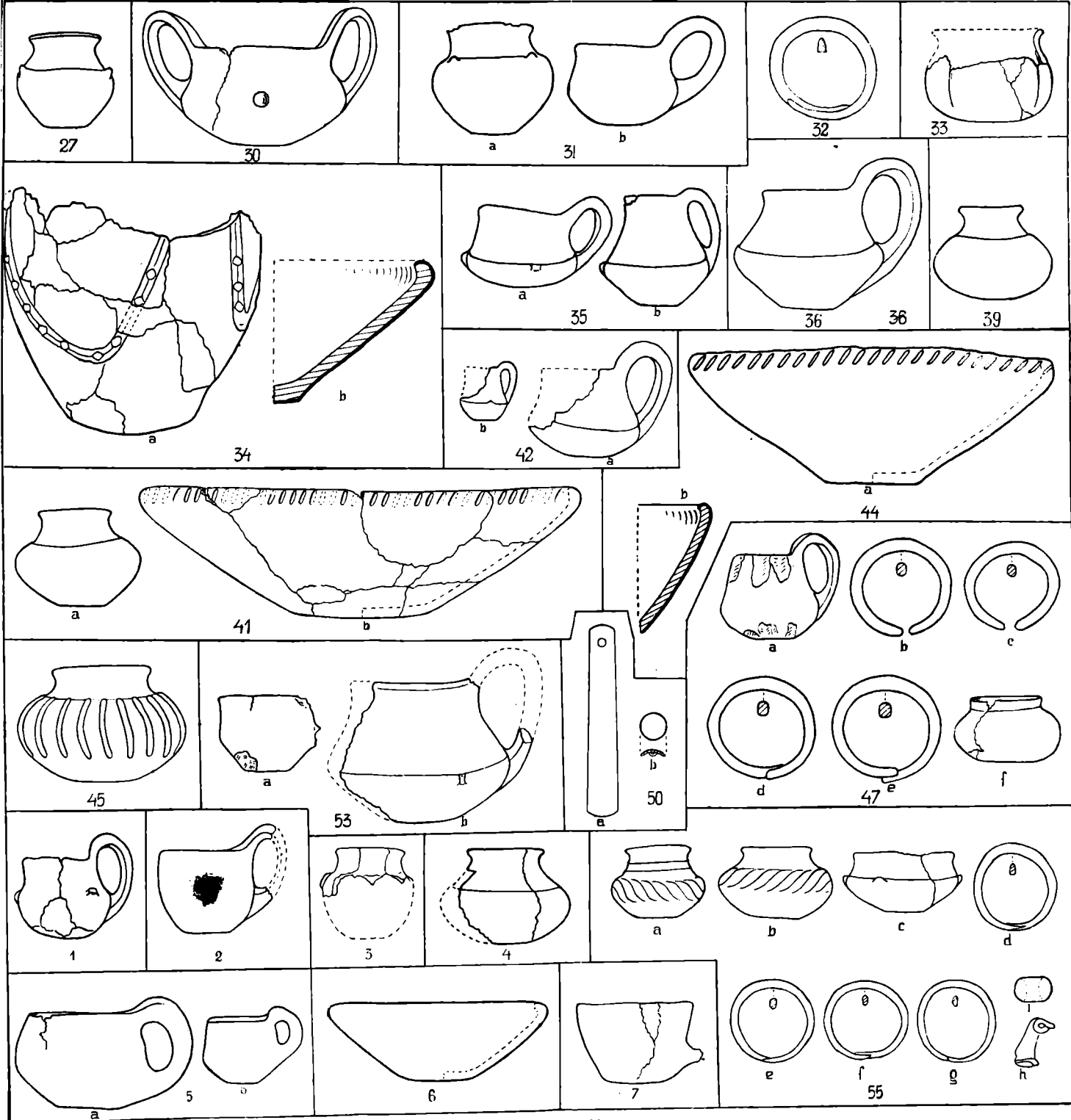
PLANȘA VIII

Morminte hallstattiene (Nr. 50-55)

PLANȘA IX

Inventarul mormintelor hallstattiene 1—26. Mărimi naturale: 10 c, 18 și 20. Restul figurilor: 1/2

PLANȘA X

Inventarul mormintelor hallstattiene 27—55 și vase hallstattiene izolate (Nr. 1—7).
provenind din morminte deranjate din cimitirul hallstatiian. La 1/2 din mărimea naturală.